Kadın/Woman 2000 *13* (2) 61-98

Bakmak Ama Görmemek: Türkiye'de Kadın Yazarların Profili[1]

Looking Without Seeing: Profile of Women Authors in Turkey

S. Elif Aksoy[*]
Doğuş Üniversitesi

Çimen Günay-Erkol[**]
Özyeğin Üniversitesi

Öz

Bu makale, edebiyat sosyolojisi alanına giren ve Türkiye'deki edebiyatçı kadınların profilini ortaya çıkartmayı amaçlayan bir araştırma projesinin ürünüdür. Kadın yazarların eğitim durumları, meslekleri, babalarının meslekleri, yapıt verdikleri türler ve bildikleri yabancı diller gibi kimi unsurlar ele alınarak bu verilerin yıllara dağılımı incelenmektedir. İstatistiksel veriler ve bunlara dayalı olarak yapılan niceliksel analizler toplumsal ve kültürel süreçleri tüm yönleriyle yansıtmasalar da, sözkonusu verilerin yıllara göre nasıl değiştiğini görmek "kadın edebiyatı" adıyla çerçevelenen ve fazla sorgulanmadan adeta bir kanon gibi kabul edilen yazınsal üretimin değerlendirilmesinde otomatikleşen kimi yargıların yeniden gözden geçirilmesi için gereklidir. İstatistiksel dağılımlar bir panorama çizmekle kalmaz, edebiyatın kurumsallaşması, metalaşması, nesilden nesile ve farklı kültürlere aktarımı gibi konulara ışık tutabilecek veriler de sunar. Örneğin, edebiyatçı kadınların doğum yeri ve ikamet yeri üzerine yapılacak karşılaştırmalar, ülkenin edebiyat merkezi olan şehirlerini belirlememize yardımcı olur. Edebiyatçı kadınların yapıt verdikleri türlerin dağılımı ve bu dağılımın yıllara göre gösterdiği değişim, edebiyattaki toplumsal cinsiyet dinamiklerini ve bu dinamiklerin tarihsel süreçteki gelişimini anlamamıza yardımcı olur. İstatistiksel verileri değerlendiren bu makale, edebiyatçı kadınların görünürlüğünü etkileyen unsurları tartışmaya açmakta ve edebiyat için gelenekselleşen bilginin sadece erkekler üzerinden türetilmesinin yanlışlığına değinmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Edebiyatı, edebiyat sosyolojisi, kadın yazarlar.*

[*] Yrd.Doç.Dr. S. Elif Aksoy, Doğuş Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Birimi, İstanbul-Türkiye. E-posta: saksoy@dogus.edu.tr

[**] Yrd.Doç.Dr. Çimen Günay-Erkol, Özyeğin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Türkiye. E-posta: cimen.gunay@ozyegin.edu.tr

1302-9916©2012 emupress

Giriş

Feminizmin tüm kazanımlarına karşın kadınlar kimi alanlarda hâlâ bir varoluş sorunu yaşamaktadır ve edebiyat bu alanlardan biridir[2]. Geçen yılın Şubat ayında (Şubat 2011) NOTOS dergisi tarafından yapılan "Çağdaş Türk Edebiyatında en iyi 40 şey" başlıklı soruşturmaya verilen cevaplarla oluşturulan listede hiç kadın yazar olmayışı dikkati çekmişti. NOTOS'un araştırması ile aynı günlerde İngilizce yayımlanan edebiyat dergileri ekseninde kadınların ne kadar görünür kılındığını araştıran VIDA (Women in Literary Arts) adlı oluşum, erkeklerin ezici bir farkla önde olduğunu gösteren verilerini duyurdu ve Amerika'da da kadın yazarların görünürlüğü üzerine bir tartışma yaşandı (http://vidaweb.org/the-count-2010). Sadece dergilere değil, edebiyat antolojilerine ve seçkilere de sinen, edebiyat üzerine düşünme pratiğimizi etkileyen bu görünmezliğin tartışmaya açılması gerekmektedir[3].

Kadın edebiyatı tarihi uzun süre bir görünmezlik tarihi olarak kaldı. Kadın araştırmalarının giderek daha fazla ilgi görmesinin ve gelişmesinin bir sonucu olarak, her geçen gün Türkiye'de kadınların tarihi hakkında daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olacak belgelere kavuşuyoruz. Arşivlerden yeni belgeler çıktıkça ve az bilinen, unuttuğumuz kadın yazarların anıları, biyografileri vs. yayımlandıkça edebiyat söz konusu olduğunda tahmin ettiğimizden çok daha zengin bir tarihle karşı karşıya olduğumuzu anlıyoruz. Son yıllarda tarihsel özneler olarak erkekler kadar önemsenmemiş, görmezden gelinmiş ve hatta özellikle kayıt dışı bırakılmış kadın yazarların pek çoğu arşivlerin tozlu raflarından indirildiyse de, kadın edebiyatı tarihinde pek çok yapıt hâlâ keşfedilmeyi beklemektedir. Edebiyat tarihimiz, antolojilerimiz, bu zenginliği hâlâ tam anlamıyla kucaklayabilmiş değil. Varolan antolojilerin kadın yazarlar konusundaki yetersizliği ve suskunluğu bir yana, egemen söylemlerin dışında kalan kadın yazarlar düşünüldüğünde, elimizdeki kaynakların aslında ne kadar işlevsiz kaldığını da görüyoruz.

Ülkemizde bugüne kadar hazırlanmış en kapsamlı edebiyatçılar ansiklopedisi olan, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2001 yılında yayımlanan *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nde yer verilen, "2132 edebiyatçının, 1854'ünün (yüzde 87'sinin) erkeklerden oluştuğu" tespiti, Türk edebiyatçılarının toplumsal profilini oluşturan birçok ögeyle birlikte, cinsiyet dağılımı hakkında da veriler içeren "Çağdaş Türk Edebiyatçısının Toplumsal Profili" başlıklı yazıda tartışılmıştı (Aksoy ve Cankara, 2002: 2-6). Yüzde 13'lük kadın yazar oranı, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir saptamadır. 2132 Türk edebiyatçısının sadece 278'inin, yani yüzde 13'ünün kadınlardan oluştuğunu bildiren bir istatistik, Türkiye'de kadının toplumsal konumunun iyileştiğini tekrar eden

söylemler tarafından gizlenen bir gerçeği, tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

Aksoy ve Cankara'nın yürüttüğü türden profil araştırmaları sadece yazarların doğum yeri, meslek vb. dağılımlarını vermekle ve bir panorama çizmekle kalmaz, edebiyatın kurumsallaşması, metalaşması, nesilden nesile ve farklı kültürlere aktarımı gibi konulara ışık tutabilecek veriler de sunar. Edebiyatçıların yapıtlarını hangi yaşta ortaya koyduklarına dair bilgiler derlenebilirse, bir "ortalama ürün verme yaşı" hesaplanabilir. Bu yaş ortalamasına bakarak, o ülkede gençlere tanınan imkânlar hakkında bir fikir sahibi olabiliriz. Doğum yeri ve ikamet yeri üzerine yapılacak karşılaştırmalar, ülkenin edebiyat merkezi olan şehirlerini ortaya çıkartmamıza yardımcı olur. Bu şehirlere bir göç gerçekleşiyorsa ve edebiyatçılar birkaç şehirde yoğunlaşıyorsa, ülkenin geri kalan şehirlerindeki yazarlar için alternatif kanallar olup olmadığını tartışabiliriz. Baba mesleği üzerinden yapılacak bir dağılım, yazarlık mesleğine bakışımızı da aydınlatabilir: örneğin, Cumhuriyetin ilk kuşaklarına mensup öğretmenlerin çocukları olan yazarlar için, yaptıkları edebiyatta benzer bir aydınlatma, eğitme eğilimi bulunup bulunmadığını sorgulayabiliriz.

Bu tip panoramik profil araştırmaları, edebiyat sosyolojisi olarak tanımlanan alana girer. Edebiyat sosyolojisi Türkiye'de ilgi gören bir araştırma alanı olmasına karşın, panoramik profil araştırmaları Türk edebiyatı araştırmalarında ne yazık ki kısıtlı sayıdadır. Pek çok araştırmacı tarafından gözleme dayalı yazılar yazılmaktadır ancak bu yazıların çok azı sayısal verilerle desteklenebilmektedir. Profil araştırmalarının sayılarla desteklenen bir örneği, Cemal Süreya'nın "Türk Yazarının Halklaşması" başlıklı yazısıdır (Cemal Süreya 1967). 1967 yılında Behçet Necatigil'in hazırladığı *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde adı geçen 600 kişiden hareketle yazdığı bu yazıda Cemal Süreya, Türkiye'deki yazarların eğitim durumları üzerine gözlemler yapmıştır. Bir diğer profil araştırması olan ve Alpay Kabacalı tarafından gerçekleştirilerek 1981'de aynı adla kitaplaşan *Türkiye'de Yazarın Kazancı* başlıklı çalışma, yazarların telif gelirleri üzerine yürütülen bir araştırmaya dayanmaktadır (Kabacalı 1981).

Yukarıda anılan, Elif Aksoy ve Murat Cankara tarafından yazılmış olan "Çağdaş Türk Edebiyatçısının Toplumsal Profili" başlıklı yazı da, benzer bir saikle 2132 edebiyatçıyı incelemekte ve edebiyatçıları cinsiyet, doğum yeri, ikamet yeri, eğitim durumu, meslek, baba mesleği ve yapıt türü dağılımı üzerinden ele almaktadır. Aksoy ve Cankara gibi *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nin verilerini kullanan Leyla Burcu Dündar'ın 1990'lardaki öykü patlamasını değerlendirdiği yayımlanmamış doktora tezinde de öykücüler doğum tarihi ve yeri, ikamet yeri, cinsiyet, eğitim durumu, meslek ve yapıtların dağılımı üzerinden incelenmektedir.Dündar, 1990-2005

döneminde kitabı yayımlanan öykücülerin cinsiyet dağılımını %29.5 kadın, %70.5 erkek olarak belirtmektedir (Dündar, 2007: 59).

Bu makalede, edebiyatçı kadınlar için gerçekleştirilen benzer bir panoramik çalışmanın sonuçları sunulmaktadır. Türk edebiyatındaki kadın söylemi ve bununla ilişkili değerlendirmeler, çalışmanın kapsamı dışındadır. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar* Ansiklopedisi'nde yer alan verileri, çeşitli ölçütlere göre gruplandırarak, edebiyatçı kadınların toplumsal profili ortaya konulacaktır. Bu veriler, edebiyatçı kadınların toplumsal profilinin, ya hiç bilinmeyen ya da bilinse de gerçek boyutlarında kavranmayan bazı yönlerini ortaya çıkartıyor. Ağırlıklı olarak sayısal ve oransal verilerin yer alacağı bu çalışmadan çıkacak sonuçların, edebiyatçı kadınları, sosyoloji ve edebiyat eleştirisi perspektiflerinden ele alacak araştırmalara kaynak oluşturmasını ümit ediyoruz. Eksikliklerine karşın, bu tür niceliksel analizlerin, toplumsal olgularla ilgili değerlendirmeleri, dayanaksız genellemeler ve kestirme ifadelerden kurtaracağına ve bilimsel düşüncenin güçlenmesine katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Yazının ilk bölümünde, edebiyatçı kadınların toplumsal konumlarını inceleyen araştırmaların önemi hakkında bazı görüşlere yer verilmekte ve ikinci bölümde Türkiye'deki edebiyatçı kadınları topluca ele alan çalışmalar özetlenmektedir. Sayısal ve oransal bilgilerden oluşan üçüncü bölümde ise, kadın edebiyatçılar, doğum yerleri, son yaşadıkları yerler, yapıt verdikleri türler, eğitim durumları, baba meslekleri, kendi meslekleri, eğitim alanları, yabancı dil bilgileri vb.üzerinden değerlendirilerek ele alınmaktadır. Son bölümde, konu ile ilgili bazı gözlemlerimize de yer verdik. Yazıda "kadın edebiyatçı" veya "kadın yazar" terimlerini kullanmaktan kaçındık. "Kadın edebiyatçı, kadın doktor, kadın avukat" gibi kullanımlar, "erkeklere özel" olduğu kabul edilen bir alanda—nasıl olmuşsa—etkin olabilmiş kadınlardan söz edildiği kanısını doğurabiliyor. "Kadın yazar" ifadesi, "yazarlar ve kadın yazarlar" biçiminde bir gruplandırma olduğu çağrışımını yapabiliyor. Erhan Bener'in "Kadın Yazarlar" başlıklı makalesinde belirttiği gibi, "erkeklere özel sanılan uğraş dallarında, bu 'a priori' kabul nedeniyle, o uğraşlar içinde bulunan kadınlara, kadınlık sıfatının eklenmesi doğal karşılanmaktadır" (Bener, 2001: 49). Bu tür bir ön kabülü paylaşmadığımızı, tam tersine bu ön kabulu besleyen cinsiyetçi yaklaşımlarla hesaplaşmak istediğimizi belirtmek için "edebiyatçı kadın" terimini tercih ettik.

Edebiyat Sosyolojisi ve Edebiyatçı Kadınların Toplumsal Konumlarının Araştırılması

Edebiyat Sosyolojisi adlı kitapta Robert Escarpit, yazarları toplum içinde konumlandırmak için ilk olarak yazarların kökenlerini incelemek gerektiğini

belirterek, bu alandaki öncülüğü İngiliz psikolog H. Havelock Ellis'in yaptığını ifade eder (Escarpit, 1992: 43). Escarpit'ye göre, "H. Havelock Ellis'in araştırmalarından başlıca iki uğraşıyı elde edebiliriz: coğrafî kökenlerin araştırılması ve toplumsal uğraşının kökenlerinin araştırılması" (Escarpit, 1992: 43). Escarpit, bu düşünceden hareketle, Fransız edebiyatının belli bir döneminde ürün vermiş edebiyatçıların, coğrafî kökenlerini, ailelerinin mesleklerini ve edebiyatçıların edebiyat dışındaki uğraşılarını ele alan istatistiksel verilere yer verir (Escarpit, 1992: 44-47).

Türk edebiyatı araştırmalarında da Escarpit'nin yaptığı çalışmaların benzerlerine imza atmış, "edebiyat sosyolojisi" denince akla gelen öncü isimlerden olmuş araştırmacılar bulunmaktadır. Bu bölümde bu isimlere değinmek ve sosyolojinin edebiyat araştırmalarındaki önemine dikkat çekmek istiyoruz. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, sosyoloji, "edebiyat sosyolojisi" başlığına gerek duyulmadan da, edebiyat araştırmalarının temeline nüfuz etmiş, bir eleştirel çerçeve sağlamış ve Türk edebiyatının doğuşu ve işleyişi hakkındaki görüşleri belirlemiştir. Örneğin, Prof. Dr. Fuad Köprülü, *Millî Tetebbular Mecmuası*'nda Eylül-Ekim 1915'te yayımlanan "Türk Edebiyatı'nın Menşe'i" adlı makalesinde Fransız sosyoloğu Emile Durkheim'in görüşleri doğrultusunda sanatın kaynağının din olduğunu ileri sürer (Köprülü, 1966: 50). Köprülü ve onun ekolünün sürdürdüğü Durkeimci sosyolojik bakış, "edebiyat sosyolojisi" gibi ayrı bir kategoriye gerek duyulmadan edebiyat araştırmalarının bir parçası haline gelmiştir.

Edebiyat sosyolojisi başlığıyla ayrı bir alan oluşturan çalışmalar ise daha geç tarihlidir. Bu başlıkla sunulan öncü örneklerden biri Fahri Fındıkoğlu'nun 1928 tarihli *Bayburtlu Zihni: Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi* başlıklı yapıtıdır. Sayısal bir değerlendirme veya karşılaştırma içermeyen bu yapıt daha çok bir monografi özelliği taşımaktadır. "Edebiyat sosyolojisi" başlıklı makalelerle bu alana katkıda bulunan isimler arasında Prof.Dr. Nurettin Şazi Kösemihal de bulunmaktadır. Prof. Kösemihal, edebiyat sosyolojisi üzerine verdiği derslerin notlarını ve kendisi tarafından yönetilen ve bu alanda yürütülen mezuniyet tezlerinin değerlendirmesini iki ayrı yazıda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayını olan *Sosyoloji Dergisi*'nde yayımlamıştır (Kösemihal, 1964: 1-37 ve 1967:185-192).Cemil Meriç'in *Hisar* dergisinin Kasım ve Aralık sayılarında yayımlanan makaleleri (Meriç, 1970: 8-10 ve 13-14), Sadık Kemal Tural'ın ilk baskısı 1982 tarihli olan *Zamanın Elinden Tutmak* başlıklı yapıtı (Tural 2003), Sabahattin Güllülü'nün *Sanat ve Edebiyat Sosyolojisi* adlı yapıtı (Güllülü 1998), Köksal Alver'in derlediği *Edebiyat Sosyolojisi* başlıklı kitap (Alver 2004) ve Ömer Naci Soykan'ın kuramsal ve uygulamalı edebiyat sosyolojisi konulu yazılarını bir araya getirdiği *Edebiyat Sosyolojisi, Kuram ve Uygulama* başlıklı

kitabı diğer önemli kaynaklardır (Soykan 2009). Yakın tarihli iki önemli yazıya örnek olarak Gökhan Tok'un "Türkiye'deki Yazarlar Üstüne Sosyolojik Bir İnceleme" (Tok, 1995: 10-15)başlıklı makalesi ve Fikri Okut ile Hasan Yazıcı'nın "Türk Yazar Sosyolojisinden Bir Kesit" başlıklı makaleleri verilebilir (Okut ve Yazıcı, 2005: 887-898).

Edebiyata yazarların cinsiyet dağılımını dikkate alan bir sosyolojik bakış yöneltme çabası eski tarihli edebiyat sosyolojisi incelemelerinden çok yakın tarihli olanlarda karşımıza çıkamaktadır. Feminizmin Türkiye'de dolaşıma girdiği 1970'li yılların etkisiyle, sadece edebiyatçı kadınların ne kadar görünür olabildiği değil, toplumsal cinsiyet özelliklerini yazdıklarına ne şekilde taşıdıkları da araştırma konusu edilmiştir. Edebiyat araştırmalarında "kadın duyarlılığı", "dişil dil" gibi tartışmalı kavramların derinlikli incelemelere konu edilmesine bu dönemden sonra rastlarız. Edebiyatçıları, cinsiyetlerine göre ayrı ayrı ele alan incelemeler yapmanın doğru olup olmadığı, edebiyatın cinsiyetinden söz edilip edilemeyeceği, tartışılan bir konudur.Fatmagül Berktay, *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak* adlı kitabında, "geleneksel olarak sanatın ve edebiyatın cinsiyetinin olmadığı, koşulların kadın ya da erkek tüm sanatçılar için aynı olduğu savunulur. Üstelik bu tezin en hararetli savunucuları, kadınlardır" (Berktay, 1991: 7) sözleriyle cinsiyet temelli ayrıma karşı dirençten söz etmektedir.

Berktay'ın, toplumsal koşulların edebiyatçı kadınlara etkisi bakımından işaret ettiği bu direncin, uluslararası platformda sosyoloji biliminde de yaşandığını görmek mümkün. Judith Stacey ve Barrie Thorne, "The Missing Feminist Revolution in Sociology" başlıklı makalelerinde, 1970'li yıllarda feminist sosyologların, feminist perspektifin diğer birçok alana olduğu gibi sosyolojiye de entellektüel bir devrim getireceğine dair iyimser bir beklenti içinde olduklarınıancak aradan geçen zamana karşın bu beklentilere ulaşılamadığını belirtiyorlar (Stacey ve Thorne, 1998: 219). Yazarlara göre, cinsiyet sosyolojisi alanında birçok çalışma yapılmasına karşın "sosyolojik kanonları feminist sorularla yeniden gözden geçirmeye girişen" çalışmalar sayıca azdır (Stacey ve Thorne, 1998: 221).Toplumsal oluşumları ve ilişkileri inceleyen sosyoloji gibi bir disiplinin, cinsiyetler arası hiyerarşik yapıyı ve bunun sonuçlarını ele almakta bu kadar geç kalmış olması, ele aldığı durumlarda da, konuyu, Stacey ve Thorne'un ifadesiyle, "kadının varlığının gözardı edilemeyeceği aile, demografi [...] gibi alt alanlarda incelemesi" (Stacey ve Thorne, 1998: 226) düşündürücüdür. Makalede, meslekler sosyolojisi ve siyaset sosyolojisi gibi alanların yanı sıra, sosyal tabakalaşma ve sosyal hareketlerle ilgili çalışmalarda bile araştırmacıların, kadınları görmezden geldikleri ve "analizlerini cinsiyet kategorisini katmadan, örtülü olarak erkek deneyimini alan" (Stacey ve Thorne, 1998: 226) bir anlayışla yaptıkları vurgulanmaktadır.Stacey ve Thorne bu

durumu sorgularken, kuramsal varsayımlar bir yana, uygulamada "(Batılı, beyaz, yüksek/orta sınıf, heteroseksüel erkeklerden oluşan) ayrıcalıklı kesimin görüşlerinin geleneksel sosyolojik bilgiyi oluşturduğunu" öne sürüyorlar (Stacey ve Thorne, 1998: 226). Edebiyat için de gelenekselleşen bilginin erkekler üzerinden türetildiğini, kadınların edebiyat üretimlerine ilişkin bütüncül bir bakış açısının geliştirilmediğini söylemek yanlış olmayacak.

Türk edebiyatı araştırmalarında kadınları odağa alan pek çok inceleme olmasına karşın, sistematik bir yazar dökümü veya dönemsel sınıflandırma gerçekleştirilmiş değildir. Kadın yazarların nüfustaki artışa paralel bir oransal artış gösterip göstermediğini, eğitim seviyelerinde zamanla ne gibi değişiklikler gerçekleştiğini, evlilik kurumu veya küçük şehir ve kasabaların kültürel iklimlerinden ne şekilde etkilendiklerini, bütün bunların yazarlıklarını besleyen/ketleyen unsurlar olup olmadığını sorgulayabileceğimiz bir panoramik incelemeye henüz sahip değiliz.Bu önemli eksikliğin ışığında, Fatmagül Berktay'ın, toplumsal cinsiyetin edebiyatçılara etkilerini sorgulama çağrısının, sadece Türkiye'deki edebiyat tarihi ve sosyoloji çalışmaları bakımından değil, uluslararası platformdaki benzeri çalışmalar için de yeni sayılabilecek bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır.Berktay'ın, edebiyat alanında toplumsal cinsiyetten kaynaklanan eşitsizliklere işaret etmiş olmasını önemsiyor, bu eşitsizliklerin ortaya çıkartılabilmesi için öncelikle edebiyatçıların toplumsal profillerini gözler önüne seren kapsamlı çalışmalar yapılmasının büyük önem taşıdığını düşünüyoruz. Ataerkil toplum yapısının en temel ve en yaygın özelliklerinden biri olan "erkek-egemen" ilişkiler düzeninin kadınlara getirdiği sınırlamaları—sistematik denebilecek biçimde— görmezden gelen zihniyetin de ayrıca sorgulanması gerekiyor.

Türkiye'de Edebiyatçı Kadınlar Hakkındaki İncelemeler

Edebiyatçı kadınlar hakkında Türkiye'de yapılan çalışmaların çok az sayıda olduğu ve bunlarda da sosyolojik boyutun ihmal edildiği görülmektedir. Edebiyatçı kadınları topluca ele alan çalışmalar, genellikle edebiyatçıların kısa biyografik bilgilerinin yer aldığı, antoloji biçimindeki kaynaklardan oluşmaktadır. Murat Uraz, 1940'ta yayımlanan, *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz* başlıklı kitapta, Tanzimat öncesinden başlayarak kadın edebiyatçıları kısa yaşam öyküleri ve yapıtlarından örneklerle sıralar. Uraz'ın kitabı, yazarın, "bugünkü malûmatımıza göre ilk kaydedebildiğimiz kadın şair" (Uraz, 1940: 3) olarak tanımladığı Amasyalı Zeynep'ten İsmet Kür'e kadar olan şair kadınları, Fatma Aliye'den Kerime Nadir'e kadar olan roman ve öykü yazarlarını, tiyatro

ve gazete yazarı olan kadınları kapsar. Can Kurultay'ın hazırladığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1993'te basılan *Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar* ve Mehmet Aydın'ın 1995 yılında yayımlanmış olan, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar?* başlıklı kitabı, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi edebiyatçı kadınlarının yaşam öyküleri ve yapıtlarından örneklere yer veren çalışmalardır (Kurultay 1993; Aydın 1995). Mustafa Sever imzalı *Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi* ve Müjgan Cunbur ile Neriman Sayral'ın birlikte hazırladıkları *Türk Kadının Şiiri* başlıklı derleme diğer önemli kaynaklardandır (Sever 1993; Cunbur ve Sayral 1998). Nesrin Tağızade Karaca'nın *Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*, Aysu Erden'in *Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar* ve Şahinkaya Dil'in *Türk Kadın Şairler Antolojisi*ile Bedihan Tamsöz'ün *Osmanlı'dan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi* ve Hüseyin Yurdabak'ın *Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri* başlıklı kitapları da önemli kaynak kitaplar arasında sayılabilir (Tağızade-Karaca 2006; Erden 2011, Şahinkaya 1966, Tamsöz 1994, Yurdabak 2006).

Sosyolog Dilek Cindoğlu'nun "Women Writers and Women's Fiction in 1970-1985 Period of Turkey" başlıklı, 1986 tarihli yüksek lisans tezi, edebiyatçı kadınların toplumsal kökenleriyle ilgili olarak, bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilmiş ve anlamlı sonuçlar ortaya koyan bir çalışmadır. Cinsiyet sosyolojisi ekseninde yürüttüğü çalışmada Cindoğlu, 1970 ile 1985 arasındaki on beş yıllık dönemde, edebiyat dünyasında yer alan olan roman ve öykü yazarı kadınların, "yaşam öyküleri ve deneyimlerinin, kadının Türk toplumundaki rollerinde görülen ideolojik değişimler çerçevesinde konumlandırılması"nı hedeflediği çalışmasında, aileyi odağa almıştır (Cindoğlu, 1986: 7). Bir edebiyat sosyolojisi çalışması olarak dikkat çeken, Gökhan Tok'un, "Türkiye'deki Yazarlar Üstüne Sosyolojik Bir İnceleme" başlıklı iki bölümlü makalesinde, edebiyatçıların cinsiyet dağılımıya ilgili sonuçlar yer alır. Tok, Türkiye'de edebiyatçıların üye oldukları beş dernek ve sendikanın üyeleri arasında düzenlediği ankete yanıt veren 66 edebiyatçıdan, yüzde 12.1'inin kadınlardan oluştuğunu belirtmektedir (Tok,1995:12).

Edebiyat sosyolojisi üzerine yayımlanmış yazıları bulunan Tuncer Uçarol'un, Şükran Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nün 1999 yılında yapılmış olan altıncı baskısında yer alan edebiyatçı kadınların listesini çıkarttığı, "*Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nde Kadın Şair ve Yazarlarımız" başlıklı çalışmasını da anmalıyız (Uçarol, 2001: 7-14). Uçarol ayrıca, Kurdakul'un yukarıda anılan sözlüğü ve Behçet Necatigil'in hazırladığı*Edebiyatımızda isimler Sözlüğü*'nde yer alan edebiyatçı kadınlarla ilgili bazı bilgileri derleyerek, bu çalışma süresince oluşan izlenimlerini "Kadın Edebiyatçılarımız Günlüğü" başlığıyla bir araya getirmiştir (Uçarol, 2001: 15-38).

Edebiyatçı kadınların toplumsal konumundan söz eden diğer bir grup çalışmada ise iki ortak varsayım dikkati çekiyor. Bu çalışmalarda, kadının toplumdakikonumunun yükseldiği ve bunun sonucu olarak edebiyatçı kadınların, yapıtlarında "kadının toplumdaki konumunu" ele aldıkları görüşüne yer veriliyor. Bu ve benzeri yaklaşımları, Feridun Andaç'ın "Modern Kadın Yazarın Toplumsal ve Sanatsal Konumu" ve Şükran Kurdakul'un "Kadın Edebiyatçılarımız 'Kadınlık' Olgusuna Nasıl Bakıyor?" başlıklı makalelerinde bulabiliyoruz (Andaç, 1999: 27-33; Kurdakul, 1983: 79-81). Bu çerçevede anılabilecek olan, Konur Ertop'un "Kadın Öykücüler Edebiyat Geleneği içinde Yerlerini Belirlerken, Toplumsal Koşullandırmaları da Değiştiriyor" başlıklı yazısında, edebiyatçıların cinsiyet dağılımı konusunda özel bir dikkat gösterilmektedir. Ertop, çeşitli toplumsal alanlardaki kadın oranlarının düşüklüğüne işaret ederek, edebiyatçı kadınlarla ilgili bir gözlemine yer verir. Bir edebiyat sözlüğündeki verileri cinsiyet dağılımı bakımından incelediğini belirten Ertop şöyle der: "[Bu] edebiyat sözlüğünde kadın yazarların oranının ancak yüzde 7.3'ü oluşturmasında şaşacak yan bulunmamalıdır. Bu oran son yıllarda kadın yazarlar hesabına yavaş da olsa değişirken, onların özellikle başarılı oldukları yazın türünün öykü olduğu görülmüştür" (Ertop, 1983: 24).

Bu tekil dikkatin dışında benzeri çalışmaların ortak özelliği, "kadının toplumsal konumu" ifadesinin ne anlama geldiği ya da bu konumun ne ölçüde yükseldiği konusunda somut bilgi içermemeleri. Yine de, bu çalışmalar, edebiyatçı kadınları araştırma konusu yapmakla dikkate değerdir. Belki de, edebiyatçı kadınların toplumsal konumunu ele alan bu yazılardaki belirsizliklerin en önemli nedeni, edebiyatçı kadınların toplumsal profilini nesnel bir bakış açısıyla oluşturmaya yarayacak verilerin bulunmamasıydı. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* bu veri sorununun aşılması için değerli bir fırsat sunmaktadır. Bazı eksikleri olsa da, alanındaki en geniş kapsamlı ve titiz çalışmanın ürünü olan ansiklopedide derlenmiş olanbilgilerigruplandırarak bir veritabanı oluşturduk. Üçüncü bölümde bu veri tabanındaki verilerin derlenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar sunulacaktır.

Edebiyatçı Kadınların Toplumsal Profiline Sayılarla Bakış

Grafiklerde kadın yazarlar hakkındaki çeşitli veriler derlenmekte ve bu verilerin yıllara dağılımı yansıtılmaktadır. Antolojiye giren genç yazar sayısı çok az olduğu için 1961-1978 doğumlu yazarlara ilişkin tüm grafiklerin az sayıdaki örnekten hareketle ulaşılmış değerleri yansıttığını hatırlatmak gerekiyor. Örneklem daha fazla bu tarihlerde doğmuş yazar barındırsaydı daha detaylı bir

çerçeve sunmak mümkün olacaktı. İlerleyen yıllarda yayımlanacak antolojiler üzerine yapılacak çalışmalarla bütüncül bir portre sunma şansı doğacaktır. Buna ek olarak, yapılması gereken ikinci bir hatırlatma da kimi kategorilerde bir edebiyatçı için birden fazla değerin göz önüne alınmış olmasıdır. Örneğin birden fazla türde yapıt veren bir yazar türlere ilişkin dağılım tablosunda her tür için ayrı ayrı sayılmakta bu nedenle de toplam edebiyatçı sayısından daha fazla bir sayıya ulaşılmaktadır.

Doğum Tarihlerine Göre Dağılım

Robert Escarpit'nin, *Edebiyat Sosyolojisi* adlı kitapta belirttiğine göre, Amerikalı psikolog Harvey C. Lehman, İngiliz Öğretmenleri Ulusal Konseyi'nin önerdiği bir edebiyatçılar listesi üzerinden yaptığı istatistiksel bir çalışmanın sonucunda, edebiyatçıların ürün vermesi konusunda "ortalama kritik yaş[ın] 40'larda" olduğunu bulmuş (Escarpit, 1992: 34). İlk baskısı 2001 yılında yapılan *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nde yer alan edebiyatçı kadınları doğum tarihlerine göre grupladığımızda, en büyük bölümünün 1941 - 1960 doğumlulardan oluştuğu anlaşılıyor (Şekil 1). Bu yaş grubundaki yazarların, antoloji yayımlandığında 40-60 yaşları arasında olduklarını düşünürsek, 40 yaş antolojiye seçilecek olgunlukta bir ürün birikimine ulaşmak anlamında kritik bir yaş olarak belirginleşmektedir.

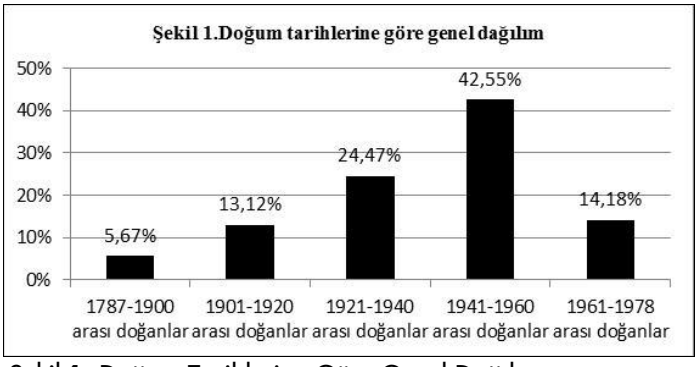

Şekil 1. Doğum Tarihlerine Göre Genel Dağılım

Doğum tarihlerine göre genel dağılımı gösteren Şekil 1'de en yüksek orana ulaşan 1941 -1960 doğumluları (%42.55), 1921-1940 doğumlular (%24.47), 1901-1920 doğumlular (% 13.12), 1787-1900 doğumlular (%5.67)ve 1961-1978 (% 14.18) arasında dünyaya gelenler izliyor.Edebiyatçı kadınlarda görülen önemli artışı ve Şekil 1'de izlenebilen toplam edebiyatçı kadınların

çoğunluğunun,1941-1960 arası dünyaya gelenlerden oluştuğu bulgusunu, 1970'li yıllarda yaşandığı sıkça vurgulanan edebiyatçı kadın patlamasıyla bir arada değerlendirebiliriz.

Sosyolog Dilek Cindoğlu, "Women Writers and Women's Fiction in 1970-1985 Period of Turkey" başlıklı, 1986 tarihli yüksek lisans tezinde, 1970 ile 1985 arasında edebiyat sahnesine çıkan kadınları ele almış ve incelediği dönemde yapıtları yayımlanan kırk bir edebiyatçı kadından, on dokuzuyla kapsamlı görüşmeler gerçekleştirmiştir. İncelenen edebiyatçı kadınların babaları, "Cumhuriyetin ilk kuşağı"olarak adlandırılabilecek, 1920'lerde dünyaya gelmiş, eğitim düzeyi yüksek, "memur, öğretmen ya da işadamı olduklarından, görece yüksek toplumsal konumda, siyasî merkeze yakın ve devletin Kemalist ideolojisinin taşıyıcıları" olan kişilerden oluşmaktadır (Cindoğlu, 1986: 13). Cindoğlu, "babaların aile ile bürokrasi, geleneksel ile 'modern' yaşam biçimleri arasındaki ilişkileri sağlama bakımından öncü rol oynadığını" vurguluyor. Ayla Kutlu, Tomris Uyar, Bilgesu Erenus gibi yazarların ifadelerinden örnekler veren Cindoğlu, bu dönem yazarların babalarının, "kızlarını modern yaşam biçimine yönelttiklerini ve eğitim hedeflerine ulaşmaya zorladıklarını" (Cindoğlu, 1986: 14) vurguluyor.

Füsun Akatlı ise, "1980 Sonrası Edebiyatımızda 'Kadın'" başlıklı yazısında, edebiyatımızda 1970'li yıllarda "çok dikkat çekici bir kadın yazarlar patlaması yaşandığını, [...] kendini empoze eden niceliksel ve niteliksel bir yükseliş grafiği" gösteren bu durumun bir "kadın yazarlar olgusu" olarak adlandırılabileceğini vurgulamaktadır (Akatlı, 1994: 29). Akatlı, "1970'li yılların büyük patlamasıyla edebiyatımızın kazandığı yazarlar[ın], [19]80 sonrasının da en önemli yazarları olmayı sürdürdüklerini]" belirtir (Akatlı, 1994: 30).

Feridun Andaç, *Edebiyatımızın Yol Haritası* başlıklı kitabında, ilk kadın romancı olarak kabul edilen Fatma Aliye'den başlayarak, kadın edebiyatçılarımızdan seçtiği isimleri ve yapıtlarını sıralayarak, "1970'li yıllarda kadın yazarlarımızın sayısal artışının yanı sıra, ürünlerinde nitelik ve nicelik açısından da bir gelişme gözleniyor. Özellikle bu dönem yazarları, ardılı kuşağın da etkileyici/yönlendirici kaynağı olacaklardı ve yoğunluk yine öyküden yanaydı" (Andaç, 2000: 97) sözlerine yer vermektedir.1980'li yıllarda feminist hareketin Türkiye'de kaydettiği ilerlemelerin edebiyata da yansıdığına işaret eden Andaç, kadın yazarların 1980'lerden günümüze kadar kendini, eşini, sevgilisini, "kadınlık bilincinin/duyarlılığının boyutlarını" anlatan yapıtlar ortaya koyduklarını ifade eder (Andaç, 2000: 100).

Doğum Yerlerine Göre Dağılım

Edebiyatçıların toplumsal profilini oluştururken doğum yerleri hakkındaki bilgileri değerlendirmek anlamlı bir çıkış noktası olabilir. Böyle bir çalışma, edebiyat dünyamızın "İstanbul merkezli" olduğu gibi genellemelerin sınanmasını olanaklı kılabilir. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nde yer alan kadın edebiyatçıların doğum yerleri bakımından dağılımını ele alırken, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olup da İstanbul dışında kalan yerleri, "Anadolu" genel başlığı altında topladık. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde bulunan ama Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerler için "Osmanlı" kategorisini kullandık.

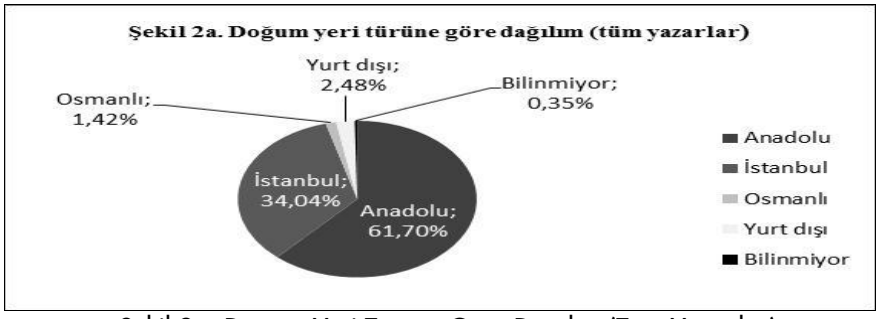

Şekil 2.a.Doğum Yeri Türüne Göre Dağılım (Tüm Yazarlar)

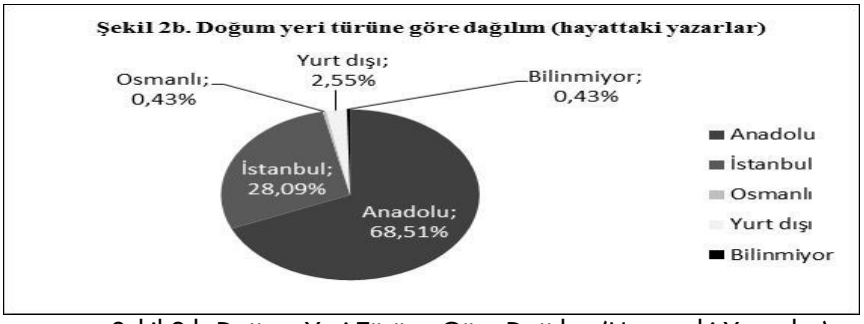

Şekil 2.b.Doğum Yeri Türüne Göre Dağılım (Hayattaki Yazarlar)

Kadın yazarlarımızın % 61.7'si Anadolu, % 34.04'ü ise İstanbul doğumlu. Diğer oranlar ise şu şekilde: %2.48 Yurt dışı ve %1.42 Osmanlı ve %0.35 Bilinmeyen. Bu dağılımı hayattaki kadın yazarları ele alarak yeniden yaptığımızda ise oranlar şu şekilde değişiyor: 68.51 % Anadolu, 28.09 % İstanbul, 0.43% Osmanlı, 2.55% Yurt dışı ve 0.43% Bilinmeyen.

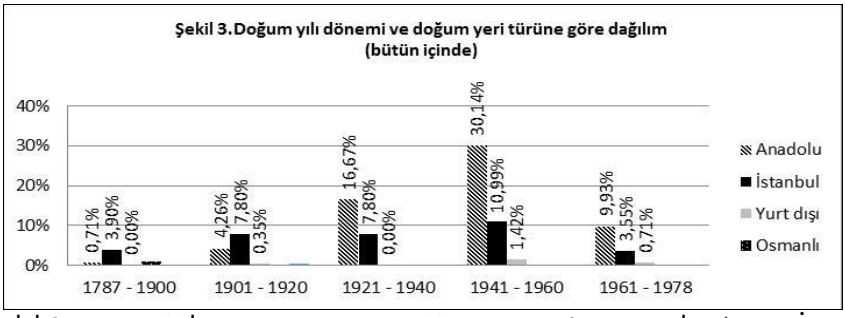

Şekil 3. Doğum Yılı Dönemi ve Doğum Yeri Türüne Göre Dağılım (Bütün İçinde)

Şekil 3'te, Anadolu doğumlu edebiyatçı kadınların oranının, 1901-1920 döneminden başlayarak, 1941-1960 doğumlulara kadar arttığı ve en büyük artışın 1921 -1940 döneminde olduğu görülmektedir. En yüksek oran ise %30.14 ile 1941 -1960 döneminde gerçekleşmektedir. Edebiyatçı kadınlar arasında İstanbul doğumluların oranının, birbirini takip eden dönemlerde aynı seviyede seyrettiğini ve 1960 sonrası bu oranın azaldığını görüyoruz. 1901-1920 döneminden sona gelen her dönemde İstanbul doğumlu edebiyatçı kadınlar Anadolu doğumlu edebiyatçı kadınların sayıca gerisindedir.

Cemal Süreya, 1967 yılında yayımlananve Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* adlı yapıtında yer alan edebiyatçılar arasında yaptığı istatistiksel çalışmanın sonuçlarına yer verdiği "Türk Yazarının Halklaşması" başlıklı yazısında, 1900'den sonra doğan edebiyatçılar arasında, Anadolu doğumluların oranında artış ve İstanbul doğumluların oranında ise azalmanın ağırlık kazandığını vurgulamakta ve bu durumu, "Anadolu çocukları ancak 1900'den sonra edebiyatta bir varlık göstermeye başlamışlar" sözleriyle değerlendirmektedir (Süreya, 1967: 44).

Oysa edebiyatçı kadınların doğum yerlerini gösteren tablo (Şekil 3), kadın edebiyatçılarda, bu dönüşümün 1921-1940 dönemi itibariyle görünürlük kazandığını gözler önüne sermektedir. 1901-1920 doğumlularda Anadolu doğumlu kadın edebiyatçıların oranında artış görülse de esas ivme 1920'li yıllarda yakalanmaktadır. Bu bulgudan hareketle, Cemal Süreya'nın sözünü ettiği, 1900'den sonra edebiyatta bir varlık göstermeye başlayan "Anadolu çocuklarının" büyük bölümünün erkeklerden oluştuğunu, Anadolu kadınlarının edebiyatta varlık gösterebilmelerinin yirmi yıl kadar daha uzun bir zaman aldığını söyleyebiliriz.

Yaşanan Yere Göre Dağılım

Erol Çankaya, "Türk Edebiyatının Coğrafyası" başlıklı yazısında, edebiyatın coğrafyasını, "o toprağın tarihsel geçmişi, geçmişten süzülüp gelen her türlü birikim, o ülke insanının edebiyata yansıyan birikimleri ve nihayet, edebiyatın kapsadığı alan" olarak tanımlar (Çankaya, 1984: 30). Çankaya bu yazıda, 1900 başlarında İstanbul'un, düşünsel ve siyasal oluşumların merkezi olduğunu vurgulayarak, bu dönemde, "edebiyatın yönelişleri, edebiyatçının sürekli mekânı İstanbul'un dışına çıkamamakta[ydı]" sözlerine yer vermektedir (Çankaya, 1984: 31). Yazar, Cumhuriyetle başlayan dönemde ise İstanbul'un eski önemini yitirdiğini, "Ankara ve giderek bir Anadolu edebiyatı başladı" sözleriyle dile getirmektedir (Çankaya, 1984: 31). Çankaya'nın ağırlıklı olarak yapıtlardaki coğrafyayı ele aldığı bu yazıda,edebiyatçıların yaşadıkları yerlerle ilgili bilgilere de göndermeler yapılmaktadır. Edebiyatçı kadınları, yaşadıkları yer bakımından değerlendirirken, hayatta olanlar için halen yaşadıkları, ölmüş olanlar için ise son olarak yaşadıkları yeri esas alarak Şekil 4a ve Şekil 4b'yi hazırladık.

Şekil 4.a. Son Yaşanan Yere Göre Dağılım (Tüm Yazarlar)

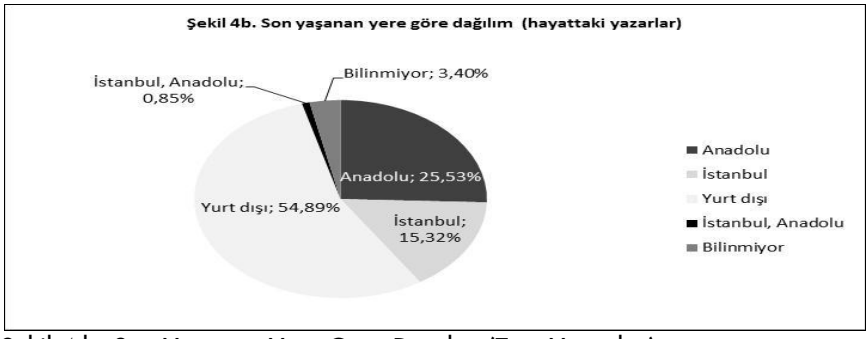

Şekil 4.b. Son Yaşanan Yere Göre Dağılım (Tüm Yazarlar)

Son yaşanan yere göre dağılım tablosunda, tüm yazarları ele alarak değerlendirdiğimizde 23.4 % Anadolu, 56.38 % İstanbul, 4.26% Yurt dışı ve 15.25% Bilinmeyen oranlarına ulaşıyoruz. Sadece hayattaki yazarları değerlendirmeye aldığımızda ise oranlar şu şekilde değişiyor: 25.53% Anadolu, 15.32 % İstanbul, 54.89% Yurt dışı ve 3.4% Bilinmeyen.

Şekil 5'te doğum yılı ve doğum yeri verilerini yanyana getirdiğimizde oluşan sonuçlar gösterilmektedir. 1787-1900 döneminden 1961-1978 dönemine kadar, İstanbul doğumlu yazarların sayısında sürekli bir azalma gözlemlenmektedir. Anadolu doğumlu yazarların oranı ise 1921-1940 dönemine kadar artış göstermekte ve yüzde yetmişler seviyesine ulaşmakta, daha sonraki dönemlerde ise sabit kalmaktadır.

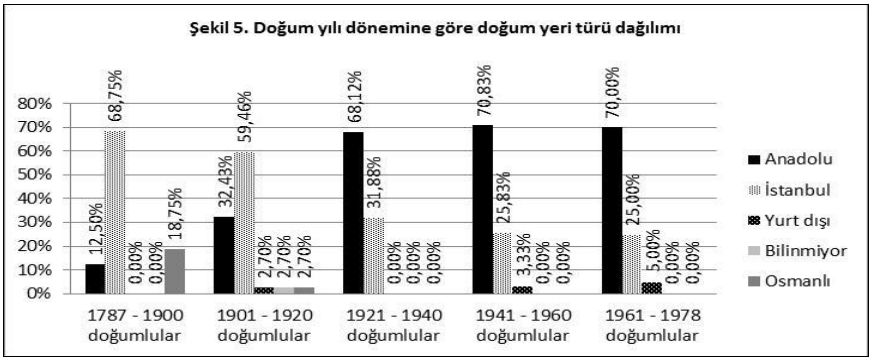

Şekil 5. Doğum Yılı Dönemine Göre Doğum Yeri Türü Dağılımı

Türlere Göre Dağılım

Edebiyatçı kadınların ürün verdikleri türleri ele alırken, hangi türde kaç kitap yazdıklarını ya da kitap tirajlarını değil, her bir türde yapıtı bulunan edebiyatçı sayısını hesapladık. Bunu da ansiklopedide, "Yapıtları" başlığı altında belirtilen adlandırmalara göre yaptık. Bu kategoride yapılan gruplandırmada, birden fazla türde ürün veren edebiyatçılar, her tür için ayrı ayrı sayıldıklarından, toplam edebiyatçı sayısından fazla bir sayıya ulaşılmaktadır.

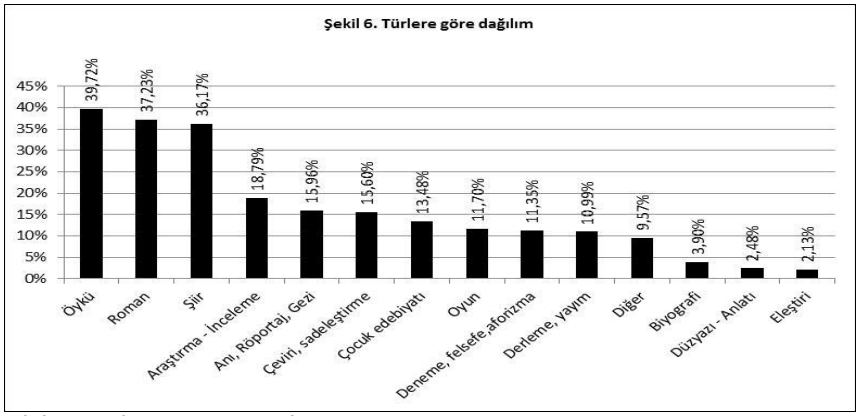

Şekil 6. Türlere Göre Dağılım

Edebiyatçı kadınların %39.72'si öykü, %37.23'ü roman, %36.17'si şiir, %18.79'u araştırma-inceleme ve %15.6'sı çeviri-sadeleştirme türlerinde yapıt ortaya koymuşlar. Tüm dönemlerin genel toplamını veren bu sonuçlara göre ilk sırada yer alan öykü ile ardından gelen roman türlerinin oranlarının, başabaş denebilecek ölçüde yakın oldukları ve bu ikisini şiir yazan kadın edebiyatçıların izlediği görülmektedir.

Elif Aksoy ve Murat Cankara'nın "Çağdaş Türk Edebiyatçısının Toplumsal Profili" başlıklı yazısında *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'nde yer alan yazarların %27'sinin öykü, %26'sının roman, %25'inin şiir, %20'sinin çeviri, sadeleştirme ve uyarlama alanında yapıt ortaya koydukları belirtilmişti (Aksoy ve Cankara, 2002: 3). İncelememiz edebiyatçıların tümü ele alındığında "öykü, roman, şiir" olarak gerçekleşen türler sıralamasının edebiyatçı kadınlar için de değişmediğini göstermektedir.

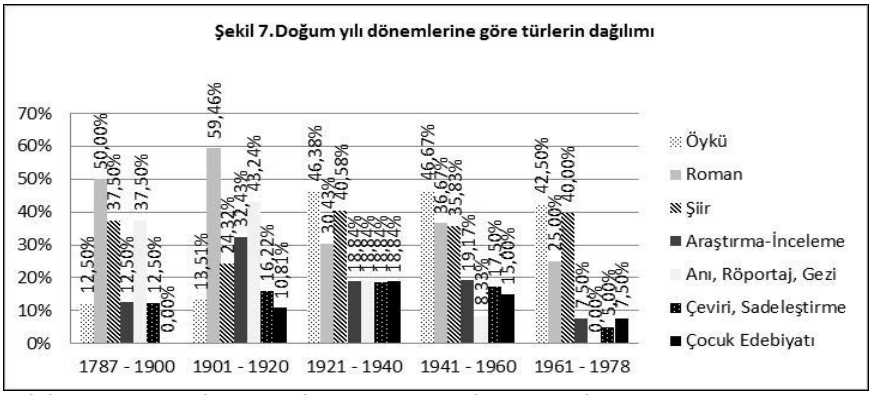

Şekil 7. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Türlerin Dağılımı

Edebiyatçı kadınların hangi türlerde, ne oranlarda ürün verdiklerini dönemsel olarak incelediğimizde roman türünde ürün verenlerin oranının, 1901-1920 doğumlu yazarlarda belirgin bir artış gösterdiğini, ancak bu oranın 1921-1940 doğumlularda düşüşe geçerek şiir ve öykü türünde ürün veren kadın edebiyatçıların oranının gerisine düştüğünü görüyoruz.

Öykü yazan kadınların oranında ise 1921-1940 doğumlularda başlayan artış ile % 40'lı sayılara ulaşılıyor ve bu oran diğer dönemlerde de benzer şekilde devam ediyor.

Bu tabloda şiir türünü incelemek ilginç sonuçlar verebilir; çünkü, bu alanda erkeklerin egemen olduğu hep söylenegelmiştir.Şiir türünde yapıt veren kadınların oranında yine 1921-1940 doğumlularda bir artış görülmekte, ancak bundan sonra belirgin bir artış olmadığı dikkat çekmektedir. Ancak, 1961-1978 dönemine gelindiğinde şiir türünde yapıt veren kadınların oranının öykü ve roman gibi türlerde yapıt veren kadınların oranının da üzerine çıktığı tespit edilmektedir. Bu durum kadınların giderek şiir alanında daha fazla yöneldiklerini göstermektedir.

Mesleklere Göre Dağılım

Robert Escarpit, *Edebiyat Sosyolojisi* adlı kitabında, edebiyatçıların toplumsal kökenlerinin araştırılmasında mesleklerin önemine işaret ederek, 19. yüzyılda Fransız ve ingiliz yazarlarını, ailelerinin meslekleri ve kendi meslekleri bakımından ele alan bir tabloya yer verir (Escarpit 1992:45-46). Biz de edebiyatçı kadınları, önce baba mesleklerine, daha sonra kendi mesleklerine göre grupladık.

Baba Mesleklerine Göre Dağılım

Ansiklopedideki edebiyatçı kadınların %29.43'ünün (80 kişi), babalarının mesleği hakkında bilgi bulunmuyor. Bu konudaki gruplandırmayı yaparken, bilinmeyenler de dahil olmak üzere, incelenen dönemdeki edebiyatçı kadınların toplamını dikkate aldık.

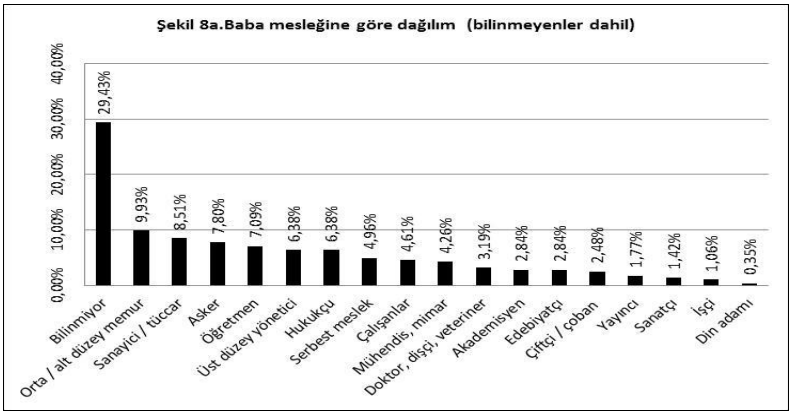

Şekil 8.a. Baba Mesleğine Göre Dağılım (Bilinmeyenler Dahil)

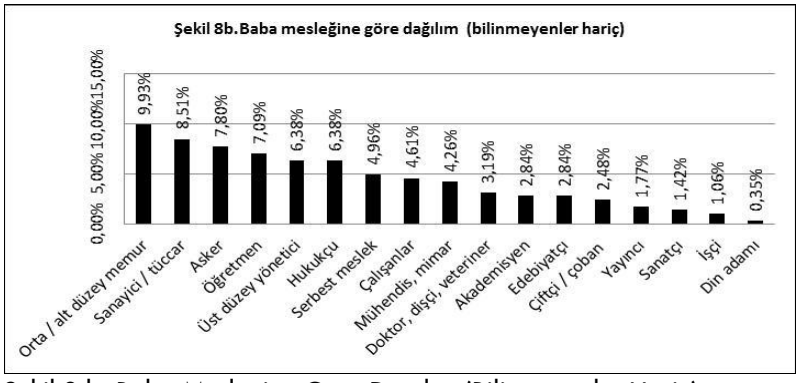

Şekil 8.b. Baba Mesleğine Göre Dağılım (Bilinmeyenler Hariç)

Baba meslekleri kategorisinde, orta ve alt düzey memurlar (%9.93), sanayici ve tüccar (%8.51), askerler (%7.8), öğretmenler (%7.09), üst düzey yöneticiler (%6.38) ve hukukçular (%6.38) ilk sıralarda yer almaktadır.

Edebiyatçı kadınları baba mesleklerine göre dönemsel olarak grupladığımızda ise Şekil 9 a,b,c,d,e ortaya çıktı. Burada da oranlar, diğer dönemsel tablolarda olduğu gibi, her bir doğum yılı döneminde dünyaya gelmiş olan edebiyatçı kadınların toplam sayılarıalınarak hesaplanmıştır. Bu tablolara baktığımızda, 1787-1900 doğumlu yazarlarda baba mesleği olarak üst düzey yönetici ve asker kimlikleri öne çıkarken, bu kimliklerin oranlarının 1961-1979 doğumlu yazarlarda diğer mesleklerin oranlarından çok daha düşük seviyede olduğunu görüyoruz.

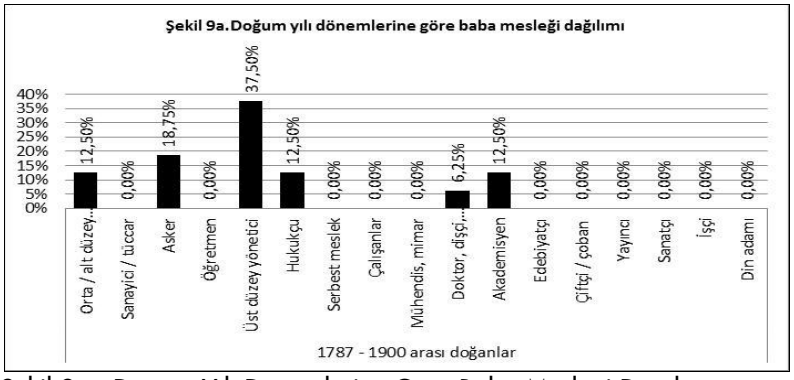

Şekil 9.a. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Baba Mesleği Dağılımı

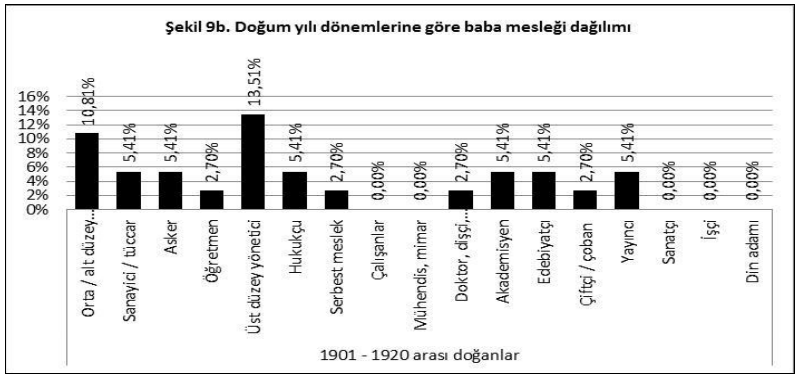

Şekil 9.b. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Baba Mesleği Dağılımı

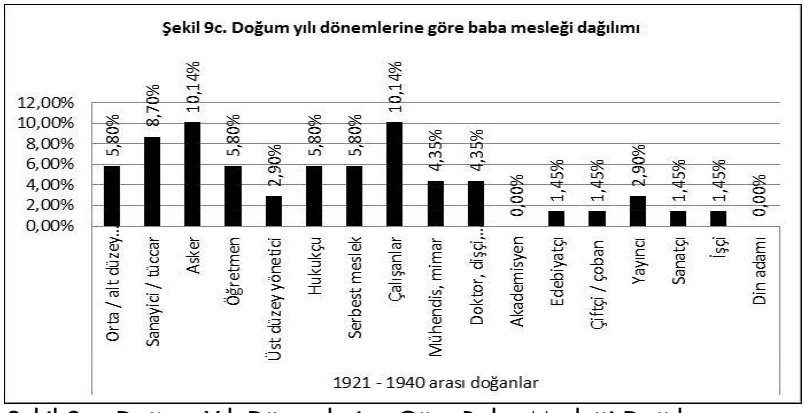

Şekil 9.c. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Baba Mesleği Dağılımı

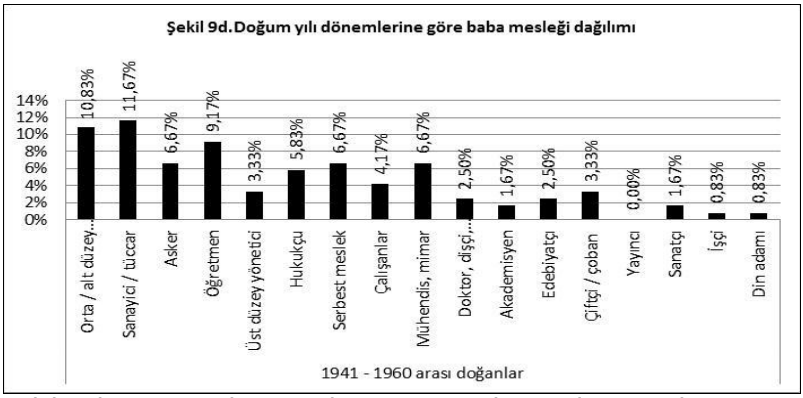

Şekil 9.d. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Baba Mesleği Dağılımı

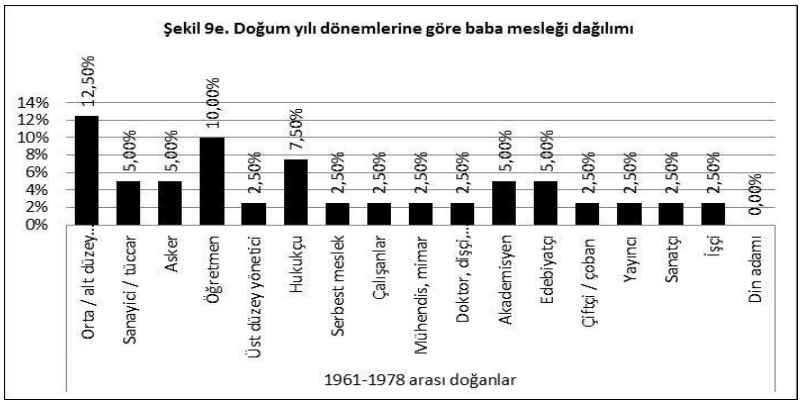

Şekil 9.e. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Baba Mesleği Dağılımı

Babası öğretmen olan edebiyatçı kadınların oranının tüm dönemlerde kayda değer düzeylerde artış göstererek, son dönemde %10'a ulaştığını, babası sanayici ya da tüccar olanların son döneme kadar düzenli olarak artarak 1941-1960 doğumlularda %11.67 ile en yüksek değerine ulaştığını, ancak son dönemde (1961-1978) %5'e gerilediğini, babası serbest meslek sahibi olanların ise 1921 -1940 doğumlularla birlikte başlayan yükselişinin son dönemde tersine döndüğünü görüyoruz. Diğer bir dikkat çekici durum ise, babası işçi olanların bütün dönemlerde düşük oranlarda kaldığı. 1961-1978 doğumlularla birlikte bu oranın, bir önceki döneme göre kayda değer bir artışla %2.5'e çıktığı görülmektedir.Baba mesleği kategorisinde gözlemlenebilen diğer bir gelişme, babası serbest meslek sahibi olan edebiyatçıların oranında, incelenen bütün dönemlerde düzenli bir artış olduğudur. Bu grupta en büyük artış hızı 1921-1940 döneminde gerçekleşiyor. 1901-1920 doğumlularda %2.7 olan babası

serbest meslek sahibi olanların oranı, 1921-1940 döneminde yüzde 5.8'e yükseliyor.

Mesleklere Göre Dağılım

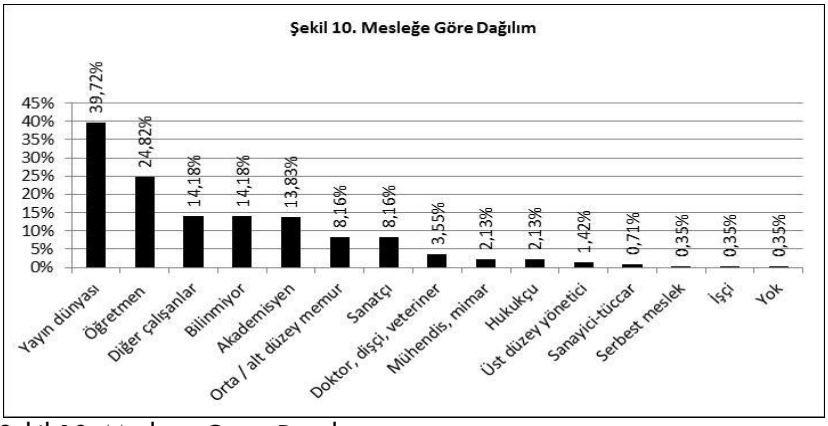

Şekil 10. Mesleğe Göre Dağılım

Şekil 10, edebiyatçı kadınların mesleklerine ilişkin dağılımı göstermektedir. Mesleklerine ilişkin bilgi bulunmayanlar, edebiyatçı kadınların %14.18'ini oluşturuyordu. Bu tabloya göre, edebiyatçı kadınların en büyük bölümünü %39.72 gibi bir oranla yayın dünyasında çalışanlar oluşturmaktadır. Yayın dünyasıkategorisi, "Çağdaş Türk Edebiyatçısının Toplumsal Profili" başlıklı yazıda olduğu gibi burada da, "gazete, dergi ve kitap yayımıyla ilgili işlerde çalışanlar, gazeteciler ve çevirmenler"den oluşmaktadır (4). Bu mesleği sırasıyla öğretmenler (%24.82), diğer çalışanlar (%14.18), akademisyenler (%13.83), sanatçılar (%8.16) ile orta ve alt düzey memurlar (%8.16) izlemektedir.

Edebiyatçı kadınların mesleklerini dönemler içinde incelediğimizde, (Şekil 11a, b, c, d, e) ilk iki dönemde ilk sırada yer alan öğretmenlerin oranının, 1921 -1940 döneminde %24.64 ile ikinci sıraya düştüğü, 1941 -1960 dönemindeki küçük artıştan sonra, son dönemde % 10'luk bir oranla üçüncü sırada yer aldığı görülüyor. Yayın dünyasında çalışan edebiyatçı kadınların oranının, 1921-1940 döneminden bugüne kadar ilk sırada yer aldığı, anılan dönemden itibaren sürekli artış gösterenyayın dünyası kategorisinin, 1961-1978 arasında doğanlardan oluşan son dönemde yüzde 45'e ulaştığı görülüyor. Orta ve alt düzey memurların oranında ise 1901-1920 doğumlularla başlayan artışın sürekli olmadığı, bu dönemden sonra belirgin biçimde azalan orta ve alt düzey memurların oranının, son dönemde sıfırlandığı dikkat çekiyor.

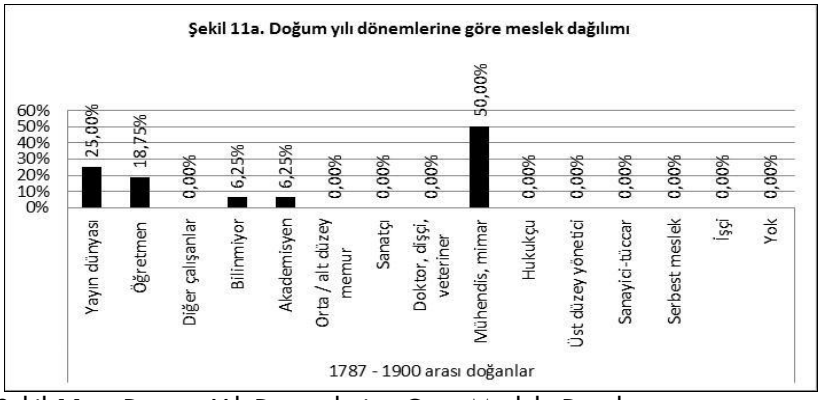

Şekil 11.a. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Meslek Dağılımı

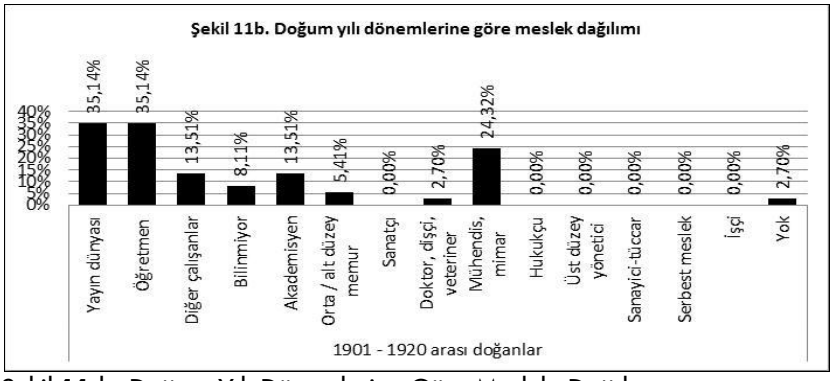

Şekil 11.b. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Meslek Dağılımı

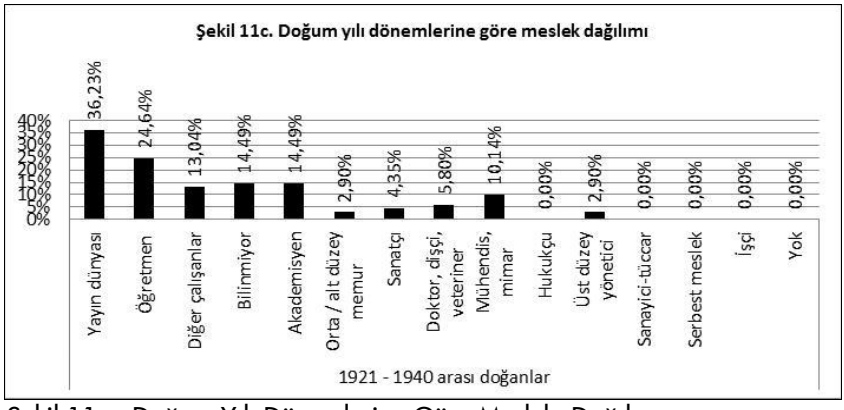

Şekil 11.c. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Meslek Dağılımı

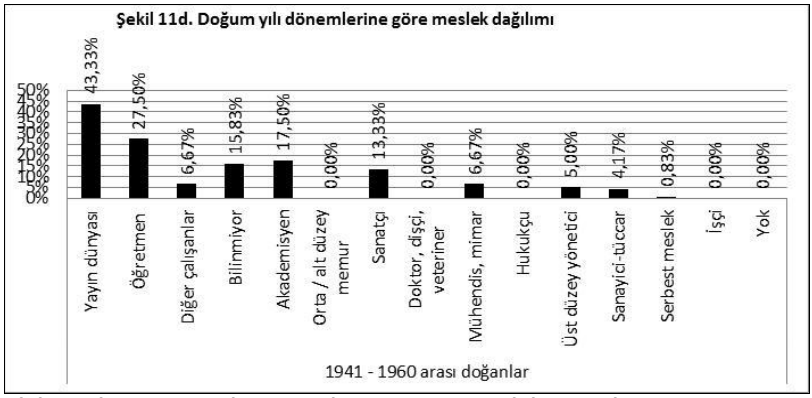

Şekil 11.d. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Meslek Dağılımı

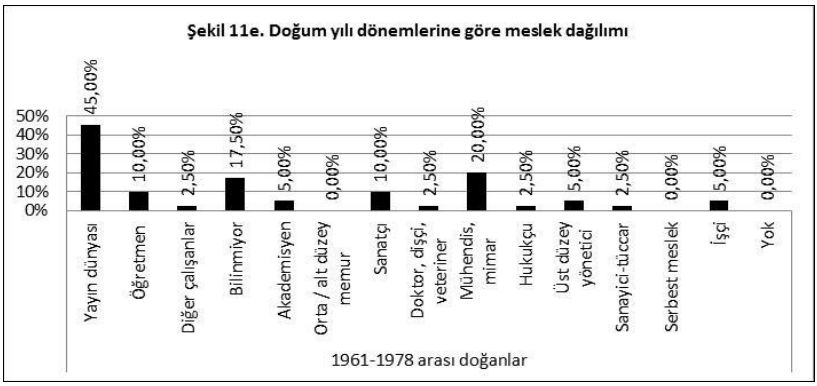

Şekil 11.e. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Meslek Dağılımı

Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Eğitim durumu tablosunu oluştururken üniversite, yüksek okul ve bu düzeyde yer alan eğitim kurumlarından mezun olanlarla, mezun olduğuna ilişkin kesin bilgi verilmese de bu kurumlarda eğitim gördükleri belirtilen yazarları "Yüksek", ortaokul ve lise mezunlarını "Orta", yüksek lisans, doktora ve daha üst düzeydeki akademik çalışmalarda bulunanlar "Lisansüstü", üniversite ya da yüksek okuldan herhangi bir nedenle ayrıldığı belirtilenleri "Yüksek öğrenim terk", hiç eğitim almayanlar, ilkokul mezunları ve yalnızca özel eğitim almış olanları "Diğer" başlığı altında topladık.

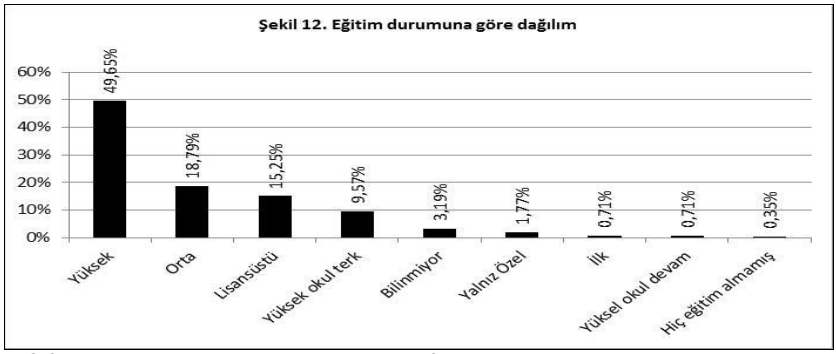

Şekil 12. Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Eğitimini yarıda bırakıp bırakmadığı belli olmayan yazarlar dahil olmak üzere, yüksek öğrenim görenlerin, lisansüstü eğitim almış olanların ve yüksek öğrenimi terk etmiş olan yazarların oranlarını topladığımızda, edebiyatçı kadınların %74.47'sinin yüksek öğrenime başladığı ortaya çıkmaktadır.

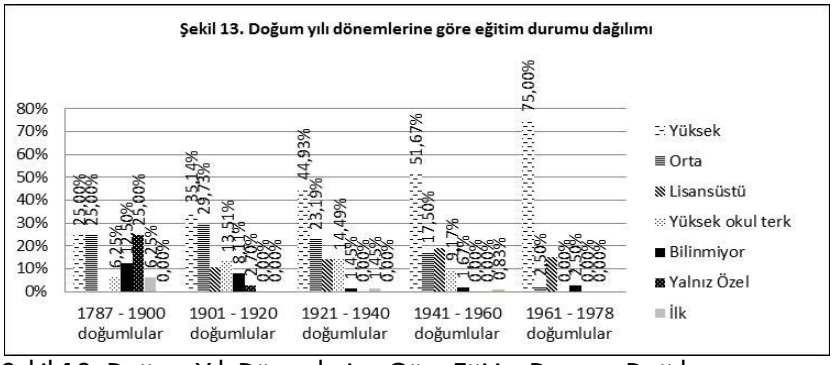

Şekil 13. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Durumu Dağılımı

Edebiyatçı kadınların eğitim düzeylerini dönemler bakımından ele alan Şekil 13'e göre, 1787-1900 doğumlularda, yüksek öğrenim görmüş edebiyatçı kadınlarla, orta öğrenim görmüş olanlar, ilk sırada yer almaktadır (her ikisi de yüzde 25). Bundan sonraki dönemlerde, ilk sırada yüksek öğrenim görmüş edebiyatçı kadınlar bulunuyor. Yüksek öğrenim görmüş olan edebiyatçı kadınlarda sürekli bir artış gerçekleşiyor. Son dönemde bu oran %75'e çıkarak en yüksek seviyesine ulaşmaktadır.

Eğitim Alanlarına Göre Dağılım

Kadın yazarları eğitim alanlarına göre gruplandırdığımızda ve bu gruplandırmanın doğum yıllarına göre dağılımını incelediğimizde Şekil 14 ve Şekil 15 a,b,c,d,e'ye ulaştık. Kadın yazarların eğitim aldıkları alanlar arasında %23.05 ile edebiyat öne çıkmaktadır. Bu alanı birbirine yakın oranlarla eğitim ve felsefe izlemektedir.

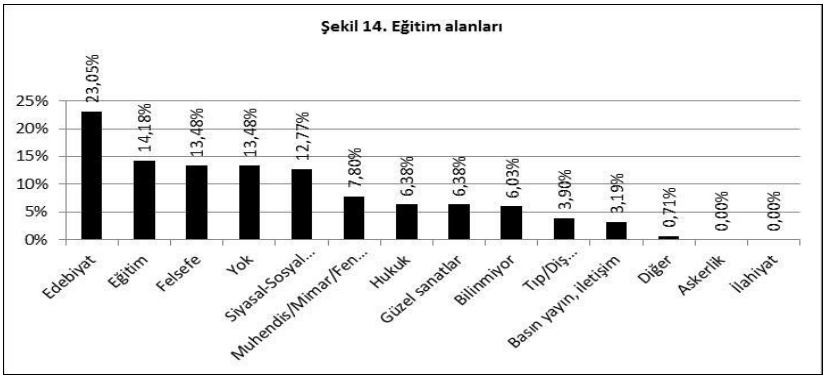

Şekil 14. Eğitim Alanları Dağılımı

Eğitim alanlarının doğum yıllarına göre dağılımına baktığımızda, edebiyat alanında eğitim alan yazarların oranında 1941-1960 döneminden itibaren önemli bir düşüş görülmektedir. 1901-1920 yılları arasında %32.43 ve 1921-1940 döneminde %33.33 olan oran % 19.17'ye ve daha sonra %17.5'e gerilemektedir. Buna karşın bu dönemlerde hukuk ve eğitim gibi alanlar öne çıkar. Hukuk eğitimi alan yazarların oranı 1921-1940 döneminde %14.49 oranıyla en yüksek seviyeye ulaşmaktadır.

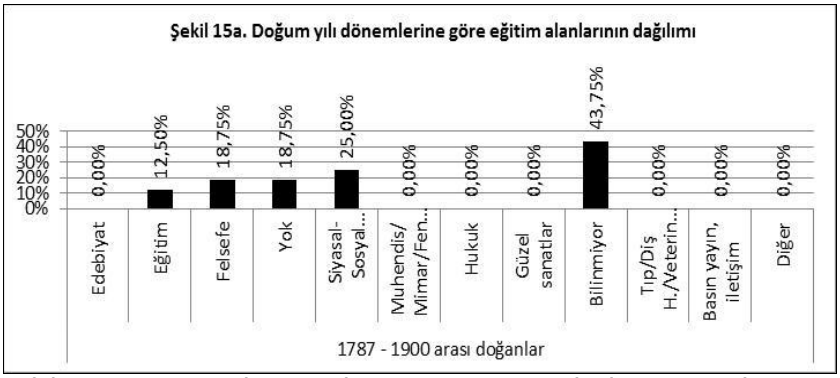

Şekil 15.a. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Alanlarının Dağılımı

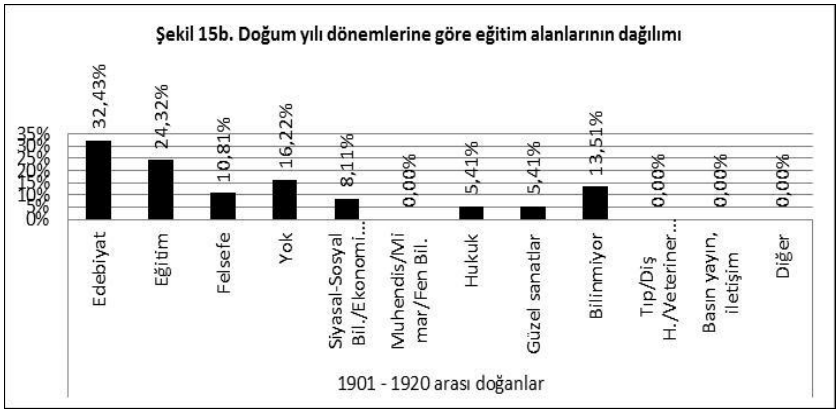

Şekil 15.b. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Alanlarının Dağılımı

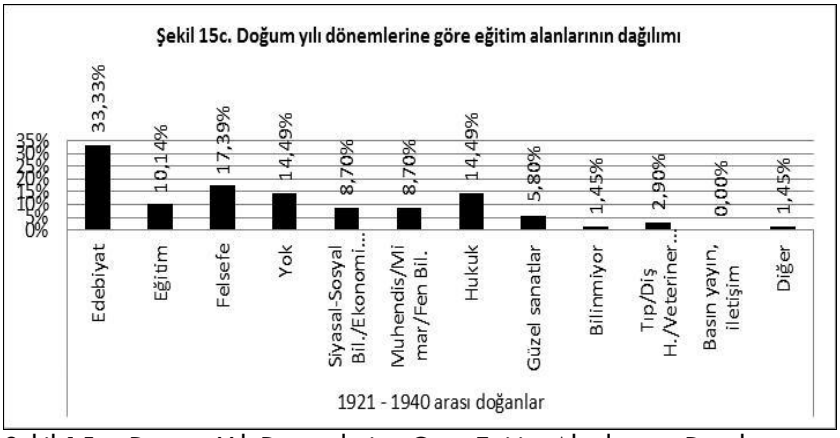

Şekil 15.c. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Alanlarının Dağılımı

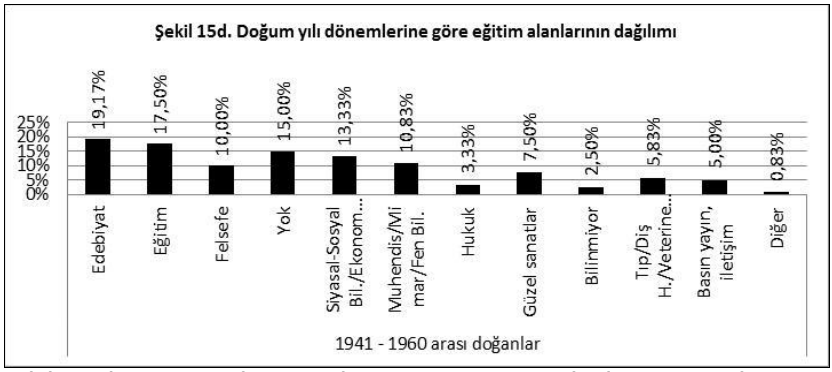

Şekil 15.d. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Alanlarının Dağılımı

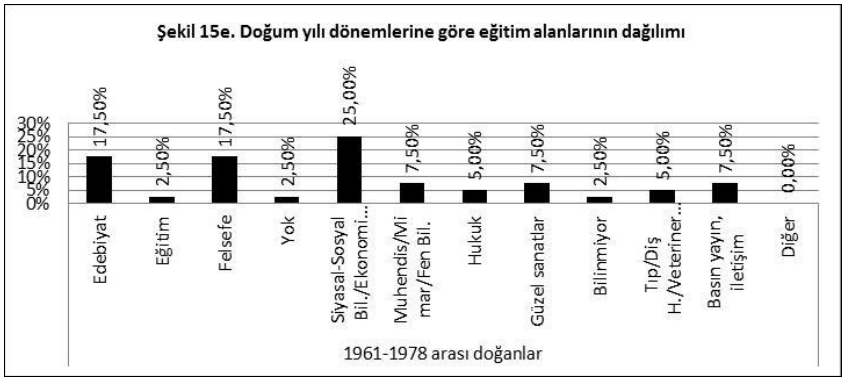

Şekil 15.e. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Eğitim Alanlarının Dağılımı

Yabancı Dil Bilgisine Göre Dağılım

Yazarları yabancı dil bilgilerine göre gruplandırdığımızda ve daha sonra bu gruplandırmanın doğum yıllarına göre dağılımını incelediğimizde Şekil 16 ve Şekil'ye ulaştık. Şekil 16 İngilizce'nin diğer yabancı dillere üstünlüğünü gösterir oranlar sunmaktadır. Kadın yazarların bildikleri yabancı diller arasında ilk sırayı %20.92 ile İngilizce, ikinci sırayı ise %13.83 ile Fransızca almaktadır.

Şekil 17 ise Frankofon ilk edebiyatçı nesillerin Arapça ve Farsça gibi dillerle de haşir neşir olduğunu, ancak yeni nesillerin giderek İngilizceyi tercih ettiğini gözler önüne sermektedir. %62.50 gibi yüksek bir sayıya varan bir yabancı dil bilme oranının sadece 1787-1900 doğumlu yazarlarda karşımıza çıktığını görüyoruz. Sonraki nesillerde yabancı dil bilen yazar sayısında kayda değer bir azalma var.

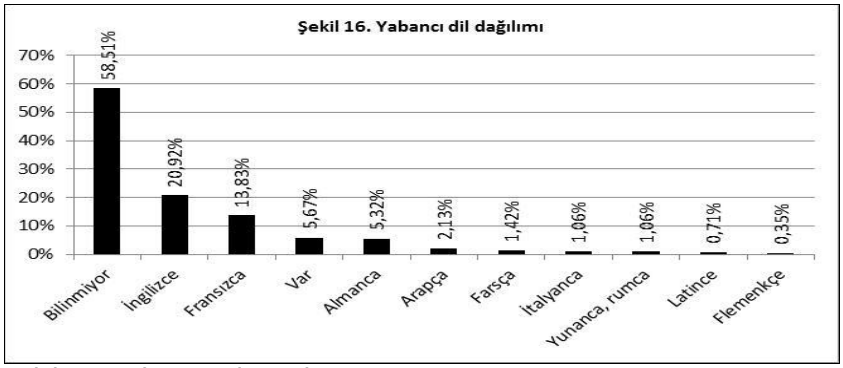

Şekil 16. Yabancı Dil Dağılımı

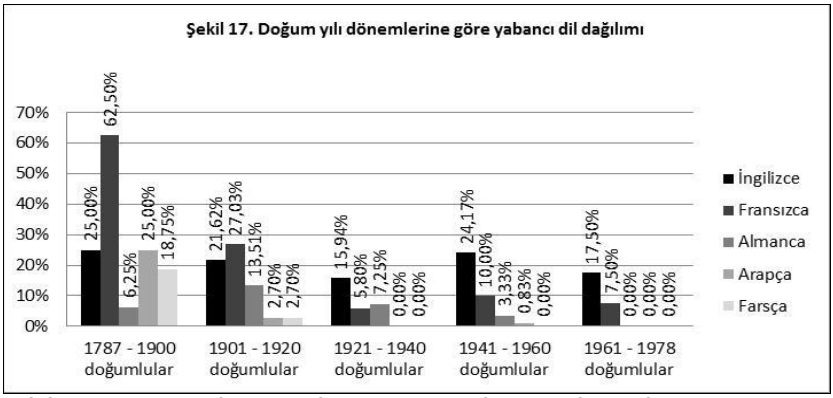

Şekil 17. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Yabancı Dil Dağılımı

Soruşturmaya Uğrayan ve Hapis Yatanlar

Soruşturmaya uğrayan ve hapis yatan kadın yazarların oranı ile ilgili bir çalışma yaptığımızda Şekil 18'e ulaştık. Bu oranların 1971 ve 1980 darbelerini yakalayan nesilde en yükseğe ulaştığını görüyoruz: 1941-1960 doğumlu kadın yazarların % 5.83'ü soruşturmaya uğramış. 1921-1940 doğumlu nesilde kadın yazarlar %4.35gibi bir oranda soruşturulup % 2.9'a ulaşan bir oranda hapis cezası alırken, 1941-1960 doğumlu nesilde kadın yazarların çok daha yüksek bir oranda soruşturulduğunu ancak daha az hapis cezası aldıklarını görüyoruz.

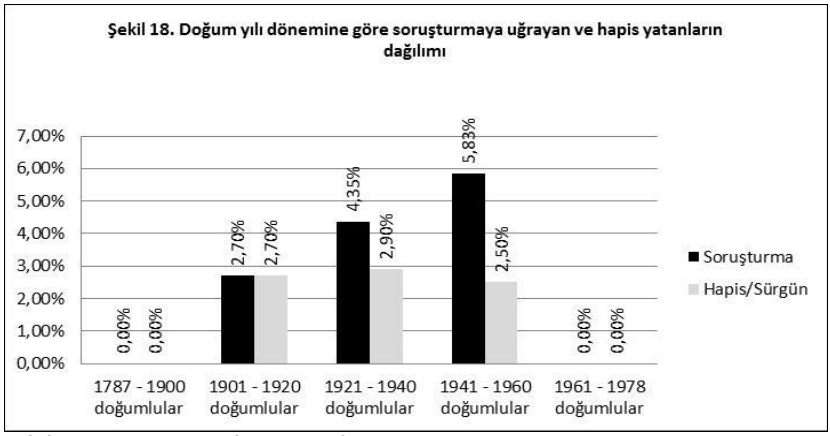

Şekil 18. Doğum Yılı Dönemlerine Göre Soruşturmaya Uğrayan ve Hapis Yatanların Dağılımı

Bazı Gözlemler

Bu çalışmada sunulan her veri grubunun, ayrı araştırma konuları olarak ele alınabileceği ve burada yer verilen gözlem ve değerlendirmelerin çok ötesinde değerlendirmelere konu olabileceği ortadadır. Ulaştığımız niceliksel bulguların, bundan sonra yapılacak araştırmalarla, yeni boyutlar kazanacaklarına inanıyoruz. Son olarak, edebiyatçı kadınların toplumsal profiliyle ilgili olarak dikkatimizi çeken birkaç gözlemimizi dile getirmek istiyoruz.

Bu şekillerde sunulanların ortaya koyduğu fotoğraflar, bize teker teker kadın yazarların edebiyatını tanımlamak ve edebiyatlarının temel unsurlarını ortaya koymak anlamında kayda değer bir yardım sağlamasa da, bize sundukları üstten bakış nedeniyle önemlidir. İstatistikten hareketle metinsel analizlere anlamlı bir çerçeve açılamayabilir; ancak bu veriler çok sorgulanmadan yerleşmiş kimi söyleyişlerin yeniden düşünülmesine kapı açmaktadır. Bu tablolar, "kadın şair yok denecek kadar az" veya "kadın romancı sayısı gitgide azalıyor (artıyor mu olacak?)" gibi bir çırpıda söylenen, manşetlere çekilen ancak sayısal verilerle desteklenmeyen argümanların yeniden ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Buna bir örnek olarak Hilmi Yavuz'un *Zaman* gazetesinde yayımlanan, "Bilkent Üniversitesi'nin Düzenlediği 'Şair Kadınlar Buluşması' Üzerine" başlıklı yazısında, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi'nin 21 Mart Dünya Şiir Günü kutlamalarını, 2003 yılında şair kadınlara ayırdığından söz ederek, şair sayısında artış olmayışına ilişkin bir gözlemini dile getirmesi verilebilir. Hilrni

Yavuz, "son on yıl içinde, [...] genç kadın hikayecilerin sayısının bir hayli artmasına karşılık, şair sayısında o kertede göze çarpar bir artış olmadığı"na dikkat çekmekte ancak "şair kadınlarımızın niceliğinden çok ortaya koydukları yapıtların niteliği öne çıktı" diyerek "çok değerli şiir kitapları" yayımlamış şair kadınlara Gülten Akın'ı örnek vermektedir " (Yavuz, 2003: 17).

Araştırmamızın doğum yılı dönemlerine göre türlerin dağılımını gösteren tablosuna (Şekil 7) bakıldığında, şiir yazan kadınların oranı, 1901-1920 arasında doğmuş olan edebiyatçı kadınlar arasında %24.32 olduğunu, bu oranının 1921-1940 doğumlularda önemli bir artış göstererek %40.58'e ulaştığını ve bu dönemden itibaren %40'lar seviyesinde azalmadan devam ettiğini görüyoruz. Gerçi bu saptama Hilmi Yavuz'un gözlemini yanlışlamıyor; bizim çalışmamızda da Yavuz'un "son on yıl içinde" sözleriyle işaret ettiği döneme karşı geldiğini düşünebileceğimiz 1941-1960 arası ve 1961-1978 arası doğumlu edebiyatçı kadınlar arasında şairlerin oranında çarpıcı bir artış yok. Ancak, 1921-1940 doğumlularda yaşanan önemli artışı (%24'ten %40'a 16 puanlık yükseliş, %66 oranında bir artışa karşılık gelmektedir) hesaba katmadan, sadece son on yıllardaki istikrarlı gidişi dile getirirsek tablonun bütününü göremeyen sonuçlara varabiliriz ve gerek niceliksel gerek niteliksel açıdan önemli bazı gerçekleri gözden kaçırmış olabiliriz. Üstelik, şair kadınların oranında büyük bir artışın yaşanmadığı 1961-1978 döneminde bile şiir türünde yapıt veren kadınların oranının öykü ve roman gibi türlerde yapıt veren kadınların oranının da üzerine çıktığı görülmektedir. Hilmi Yavuz'un dile getirdiği, şair kadınların sayısında artış olmadığı saptaması aslında niteliksel bir takım ön kabülleri de varsayan bir perspektifin ürünüdür. Yavuz'un niceliksel bir azlık gibi gördüğü durum aslında Gülten Akın gibi edebiyat kanonuna girebilen kadınların sayısındaki azlıktır. Burada yaptığımız gibi niceliksel çalışmalar, benzeri algı yanılgılarının ortaya çıkartılmasına yarayabilir. Önemli bir şair olarak edebiyat çevrelerince kabul gören şair kadın sayısının az olması, şiir yazan kadın sayısının da az olduğu sonucunu otomatik olarak vermez. Belki şiir yazan birçok kadın olduğu hâlde bunlar, edebiyat ortamında görünür olmayı başaramıyorlardır. Bu ikisini birbirinden ayırt edebilmek ve şair kadınlar seslerini duyuramıyorlarsa bunun hangi süreçler sonucunda, hangi kişi ve yapıların beğenileri doğrultusunda gerçekleştiğini saptamak önemlidir.

Dolayısıyla, şiir yazan kadınların sayısında belli dönemlerde artış olduğu, diğer dönemlerde ise azalma yaşanmadığı bilgisinden hareketle, edebiyatçı kadınların şiire olan ilgisinin hiç de azımsanmayacak denli canlı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu ilginin görünür hâle gelmemesinin arkasındaki nedenleri ortaya çıkarmak önemli bir ufuk açabilir. Diğer bir deyişle kadınlar azalmayan ve dönem dönem artış gösteren bir oranda şiir yazmaya devam

ediyorlarsa, görünmemelerinin veya göze çarpmamalarının başka sebepleri olabilir mi?

Catharine R. Stimpson, *Where The Meanings Are: Feminism and Cultural Space* adlı kitabında edebiyat türleri ve cinsiyet konusunda ilginç bir gözleme yer vermektedir. Stimpson, kadınların, kültürü üreten özneler olarak kabul edilmek istediklerinde sürekli bir "değersizleştirme" ile karşı karşıya kaldıklarını (Stimpson, 1988:84), birçok kadının yazar olarak ciddiye alınmadığını, ayrıca eğitim alma, yapıtlarını yayımlatma, yapıtlarının âdil olarak eleştirilmesini sağlama gibi konularda mücadele ettikten sonra bile, kadınların "prestijli" sayılan alanlarda değil "boş alanlarda" kabul gördüklerini vurgulamaktadır (Stimpson, 1988: 85). Stimpson edebiyat çevrelerinde kontrolü ellerinde bulunduran erkeklerin pek rağbet etmediği bu "boş alanlar"a örnek olarak "mektup, günlük, çocuk öyküleri, modern Gotik ve 'feminen' metinler"i sıralamaktadır (Stimpson, 1988: 85). Yazar ayrıca, edebiyatçılar tarafından 1866-1887 tarihleri arasında, İngiliz yayıncılara yapılan başvurular üzerinde Gaye Tuchman ve Nina Fortin tarafından yürütülen incelemeden çıkan sonuçları şöyle aktarmaktadır: "[Kadının] değer verilmeyen bir alana girmesi olasılığı daha fazla. Saygınlığı fazla olan alanlara geçildikçe, bu alanlar çoğunlukla erkekler tarafından işgal edilmiş oluyor" (Stimpson, 1988: 85). Stimpson, saygınlığı fazla olan alanlardan biri olarak şiiri örnek vermekte ve kadınların saygın türlere geçmek istedikçe ataerkil düzenin kuşkucu baskısıyla karşı karşıya kaldığına işaret etmektedir.

Sorgulanması gerektiğini düşündüğümüz bir diğer konu ise, şiire göre genç bir tür olan (dolayısıyla şiir kulvarında yarışacak bir yer bulamayan kadınlar için fırsatlar sunduğu varsayılan) roman söz konusu olduğunda bile edebiyatçı kadınlardan—üretimlerinin hakkını verecek ölçüde—söz edilmiyor olmasıdır. Roman yazan kadınlar, sayısal olarak diğer türlere görece hiç az sayılmayacak düzeyde bulunmalarına karşın, "Türk edebiyatında roman" sözkonusu edildiğinde, tartışmaların neden belli birkaç erkek romancı çevresinde geliştiği sorgulanmaya muhtaçtır. Gerçi romanın Türk edebiyatına girişinde Avrupa edebiyatlarından farklı olarak edebiyatçı kadınların belirgin bir ağırlığı olmadığı söylenebilir. Ancak bu durum, edebiyat çevreleri ve medya odaklı olarak gelişen ve sadece romancı kadınları değil, gerekli ilişki ağına sahip olmayan ya da yeterince medyatik olmayan romancı erkekleri de dışlayan bir takım "piyasa" dinamiklerine işaret ediyor olabilir. Roman üzerine tartışmaların birkaç erkek yazar çevresinde gelişmesi, roman yazan ve kayda değer nitelikte ürün veren kadınların azlığından değil, edebiyat kanonunu belirleyen erkek egemen zihin kalıplarının, sürekli olarak yeniden üretilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bunun somut kanıtı çalışmadaki niceliksel verilerde bulunmaktadır.

İncelemeye konu edebiyatçı kadınların ürün verdikleri türler arasında roman, %37 ile (öyküden sonra) ikinci sırada gelmektedir. 1787-1920 arası doğan edebiyatçı kadınlar arasında roman yazanların oranının %50 ve daha üstünde olması ve 1901-1920 doğumlular arasında bu oranın bir önceki döneme göre artış göstererek %59'a varması; ancak 1921-1940 doğumlularda dramatik bir düşüşle 30'a gerilemesi üzerinde durulması gereken bir durumdur. Romanın düşüşe geçtiği dönemde öykü ve şiir türünde istikrarlı artışlar yaşandığı tablolarımızda ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Öykü türündeki yükseliş, Stimpson'ın söz ettiği gibi, kadınların "yeni ve fazla rağbet görmeyen" türlerde kendilerine alan açma olanağı buldukları gerçeğiyle kısmen de olsa, açıklanabilir görünmektedir. Ancak şiir türündeki artış, henüz edebiyat çevrelerinde egemen olan söyleme yansımamış olması saptamasıyla birlikte ayrıca ele alınmalıdır. Şiir yayımlatmanın roman ve öyküye görece kolay olması, belki türler arası hiyerarşide aslında şiirin epeyce cephe kaybettiği gibi birçok unsur böyle bir incelemeye ışık tutabilir.

Kısıtlı bir örneklem ile yapılan istatistiksel dağılım araştırmalarından elbette topluma ilişkin genellemeler çıkarılamaz. Ancak bu, alan araştırmalarında istatistiksel verilerin hiçbir önem taşımadığı anlamına gelmemelidir: küçük bir örneklemle bile farklı tarihsel dönemleri içeren bir dağılım araştırması yapıldığında ilginç sonuçlara ulaşılabileceğini düşünüyoruz. Örneğin, bu araştırmanın elde ettiği verilerle 1961-1970 doğumlu yazarların 1941-1960 doğumlu kuşağa göre daha eğitimli, ama daha az sayıda yabancı dil konuşan ve daha az soruşturmaya uğrayan bir kadın edebiyatçısı profili sunduğu sonucuna varmak edebiyatçı kadınların geçirdiği dönüşüm üzerine bir perspektif açmanın yanı sıra, aynı zamanda Türkiye'nin bu süreçte geçirdiği değişime ilişkin ipuçları da sunmaktadır.

Benzer bir ipucunu edebiyatçı kadınların sayısındaki artışta buluyoruz. 1970'li yıllarda edebiyat ortamında kadınların gerek niceliksel gerek niteliksel olarak artan bir varlık göstermelerinin arka planında—babaların kızlarını okutup meslek sahibi yapmaya önem vermeleri olgusu aracılığıyla—kapsamlı bir aydınlanma projesinin hayata geçirilmeye çalışıldığı, modern bir devlet ve millet inşasının hızla sürdüğü, Cumhuriyet'in ilk on yıllarının kültür iklimi yer almaktadır. Bu dönemde ürün vermeye başlayan edebiyatçı kadınların ele aldıkları konular, bu konuların arkasındaki felsefi ve kuramsal altyapı, yazma ile kurdukları ilişki ve içinde yaşadıkları toplumla yazmak üzerinden kurdukları ilişki Türkiye'nin siyasi ve sosyolojik dönüşümlerine ışık tutacak niteliktedir. Örneğin, Tomris Uyar'ın gündökümleri, Adalet Ağaoğlu'nun ve Erendiz Atasü'nün romanları, yazar ve kadın kimliklerinin gündelik hayat düzleminde kesiştiği anlara ve Türkiye'nin yaşadığı değişimler ile edebiyatçı kadınların bu

değişimlere ilişkin düşüncelerine ışık tutan metinlerdir. Bu metinler incelenirken, yukarıda söz ettiğimiz kuşaklar arası aktarım ve değişim bağlamını göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu konu, edebiyat sosyolojisinin niceliksel çalışmalarıyla metin analizinin en etkili biçimde bir araya gelebileceği çalışma alanlarından biri olarak görünmektedir.

Bir başka gözlem, Anadolu doğumlu kadınların giderek daha fazla (ama erkeklere göre 20 yıl kadar gecikerek) edebiyatçı oldukları ve çoğunun (erkek yazarlarda olduğu gibi) İstanbul'a yerleştiğidir.

Edebiyatçıların çoğunun sadece yazmakla geçimlerini sağlayamadıkları gerçeği ortadayken, yazarların edebiyatın dışında yürüttükleri işleri incelemenin anlamlı sonuçlar vereceği açıktır. Çalışmaya konu olan edebiyatçı kadınların yıllar içinde giderek daha fazlasının yayın dünyasından ve giderek daha azının öğretmenler arasından çıktığını görmek anlamlı sonuçlar verebilir. Edebiyatçı kadınların %40 ile en büyük oranı yayın dünyasındandır; dolayısıyla ağırlıklı bir bölümü gazeteci, çevirmen ya da yayıncıdır. İkinci sırada %25 ile öğretmenler yer almaktadır. Ancak mesleklerin yıllar içindeki dağılımına baktığımızda yayın dünyasında çalışan kadın sayısı 1787'den başlayarak her dönemde artış göstermiştir: sırasıyla %25, %35, %36, %43. Bu oran 1961-1978 doğumlulardan oluşan son dilimde %49 ile en yüksek noktaya ulaşmıştır. Öğretmen olan edebiyatçı kadın oranlarındaki seyir ise yine sırasıyla şöyledir: %19, %35, %24, %27. Bu oran 1961-1978 doğumlulardan oluşan son dilimde %10 olarak gerçekleşmiştir. Öğretmenlerin oranında, 1901-1921 dilimindeki artıştan sonra önemli bir düşüş yaşanmıştır. Önceki yıllara göre giderek daha az sayıda öğretmen kadın edebiyat dünyasına adım atarken, daha fazla yayıncı kadın edebiyatçı olmaktadır diyebiliriz. Buradan ne sonuç çıkarmalıyız? Öğretmenlerin artan iş yükündeki artış mı etkili olmuştur ya da yine Cumhuriyet'in aydınlanma projesinde öğretmenlere verilen misyon ile buna uygun donanımda zaman içinde gerileme olduğunu mu düşünmeliyiz? Öte yandan, yayın dünyasında çalışan kadınların, görünür olma ve yapıtlarını yayımlatabilme bakımından daha fazla olanaklara ulaşabildiklerini hesaba katmalıyız? Bu alanlarda ileride yapılacak çalışmalar, kadın çalışmalarında da edebiyat incelemelerinde de yeni ufuklar açacaktır.

Nitekim bizim de ümidimiz, bu yazıda yer alan niceliksel bulguların yeni sorulara yol açması ve bu konularda kapsamlı çalışmalar yapılmasıdır. Farklı dönemleri kapsayan bu tip araştırmalar, edebiyatın süreklilik arzettiğini düşündüğümüz "geleneği" üzerine yeniden düşünmemizi sağlamaktadır. Yapılacak yeni çalışmalar, kadın yazarlarımızın ürün verdikleri türler içinde değişikliğe gidip gitmediklerini veya türlerin kalıplarını içten yıkmak için uğraşıp uğraşmadıklarını da sorgulamaya katabilir. Örneğin, roman türünde yapıt veren

edebiyatçı kadınlar için "roman", durağan ve değişmez bir gerçekliği mi ifade etmektedir yoksa roman türünün algılanmasında değişiklikler gerçekleşmiş midir? Veya diğer türler biçimsel olarak veya içerik açısından her dönemde aynı işlevlerle mi düşünülmektedir? İleride yapılacak çalışmalarda edebiyatçı kadınların yazınsal üretimleri ile ilgili daha kesin sayılara ulaşılıp karşılaştırmalar yapılabilir: örneğin, yazınsal üretimi esas alan çalışmalar yapılabilir; basılı kitaplara ilişkin sayısal veriler ortaya konabilir ve zamana göre bu sayılardaki değişim ölçülebilir. Edebiyat sosyolojisi alanında yapılacak bu tip araştırmalar, edebiyatçı kadınların çağdaş Türkçe edebiyata yaptıkları katkının daha iyi anlaşılması için büyük önem arzetmektedir.

Notlar

[1] **Not:** Bu makalenin hazırlanması aşamasındaki desteği için Hacettepe Üniversitesi'nden Derya Tektaş'a teşekkür ederiz.

[2] Bu makale Özyeğin Üniversitesi'nin ev sahipliği yaptığı ve Özyeğin Üniversitesi, Doğuş Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Çankaya Üniversitesi ve Celal Bayar Üniversitesi'nden Türk ve İngiliz edebiyatı araştırmacıları tarafından yürütülen ve Türkiye'de edebiyatçı kadınlara ilişkin bir veritabanı oluşturmayı amaçlayan, TÜBİTAK ve ESF destekli araştırma projesinin bir ürünüdür. Projenin amacı, kadın edebiyatı kanonu kavramının ve edebiyatçı kadınların profilinin T Türkiye bağlamında araştırılması, Türkiye'deki edebiyatçı kadınlar hakkındaki biyografik ve bibliyografik bilgilerin derlenmesi ve bu bilgilerin dijital ortama aktarılarak her yerden ulaşılabilir hâle getirilmesidir. Böylece Türkiye'de kadınlar tarafından yapılan edebiyat ve bu edebiyat üzerine yürütülen araştırmalar dünyada bilginin dijitalleştirilmesi ve açık erişimle ilgili olarak gerçekleşen gelişmelerin bir parçası haline getirilmiş olacaktır. Proje başlığı: "Türkiye'de Kadın Edebiyatı: Kadın Yazarların Profiline Dayalı Analitik İnceleme". TÜBİTAK Proje no 109K517, ISCH COST Proje no IS0901

[3] Projenin araştırmacılarından Reyhan Tutumlu Serdar, Türkiye'de yayımlanan şiir, öykü antolojilerini ve roman seçkilerini incelemiş ve 11-13 Kasım 2011 tarihleri arasında yapılan TUDES Sempozyumu'na sunduğu "Kanona Sızan Kadın Edebiyatçılar" başlıklı bildirisinde edebiyatçı kadınların antolojilerdeki 'yokluğunu' istatistiksel verilerle ortaya koymuştur. Bu bildiri genişletilmiş şekliyle yayıma hazırlandığı için burada bu verilere yer verilmemiştir.

Kaynakça

Akatlı F. (1994). 1980 Sonrası Edebiyatımızda Kadın. *Kadın Araştırmaları Dergisi,* (2):29-40.

Aksoy E. & Cankara M. (2006). Çağdaş Türk Edebiyatçısının Toplumsal Profili. *Kanat*, (Güz): 2-6.

Alver K. (Ed.) (2006). *Edebiyat Sosyolojisi.* Ankara: Hece Yayınları.

Andaç F. (2000). *Edebiyatımızın Yol Haritası.* İstanbul: Can Yayınları.

Andaç F. (1999). Modern Kadın Yazarın Toplumsal ve Sanatsal Konumu. *Hürriyet Gösteri,* 210 (Mayıs): 27-33.

Aydın M. (1995). *Ne Yazıyor Bu Kadınlar: Osmanlıdan Günümüze Örnekleriyle KadınYazar ve Şairler.* Ankara: İlke Kitabevi Yayınları.

Bener E. (2001). Kadın Yazarlar. *Dil Dergisi*, 101 (Mart): 49-50.

Berktay F. (1991). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak.* İstanbul: Pencere Yayınları.

Süreya C. (1967). *Türk Yazarının Halklaşması. Papirüs'ten Başyazılar.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Cindoğlu D. (1986). Women Writers and Women's Fiction in 1970-1985 Period of Turkey. Yayımlanmamış master tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Cunbur M. & Sayral N. (1998). *Türk Kadının Şiiri.* İstanbul: Kadının Sosyal Hayatını Araştırmave İnceleme Derneği [KASAİD] Yayınları.

Çankaya E. (1984) Türk Edebiyatının Coğrafyası. *Sanat Olayı*, 23 (Nisan): 30-33.

Dil Ş. (1966). *Türk Kadın Şairler Antolojisi.* Ankara: Nur Yayınları.

Dündar B. (2007). Edebiyat Sosyolojisi Açısından Türk Öykücülüğü. yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.

Erden A. (2011). *Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar.* İstanbul: Hayal Yayınları.

Ertop K. (1983). Kadın Öykücüler Edebiyat Geleneği İçinde Yerlerini Belirlerken Toplumsal Koşullandırmaları da Değiştiriyor. *Milliyet Sanat,* (Haziran):24-26.

Escarpit R. (1992). *Edebiyat Sosyolojisi.* Portakal H. (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Güllülü S. (1998). *Sanat ve Edebiyat Sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Kabacalı A. (1981). Türkiye'de Yazarın Kazancı. İstanbul: Cem Yayınları.

Köprülü F. (1966). *Türk Edebiyatı'nın Menşe'i.* Edebiyat Araştırmaları. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Kösemihal N. Ş. (1964-1966). Edebiyat Sosyolojisine Giriş. *Sosyoloji Dergisi*, (19-20): 1-37.

Kösemihal N. Ş. (1967-1968). Yurdumuzda Edebiyat Sosyolojisi ile İlgili Araştırmalar. *Sosyoloji Dergisi*, (21-22): 185-192.

Kurdakul Ş. (1983). Kadın Edebiyatçılarımız 'Kadınlık' Olgusuna Nasıl Bakıyor? *Hürriyet Gösteri*, 32 (Temmuz): 79-81.

Kurultay C. (1993). *Çağdaş Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar*. İstanbul: Büyükşehir Belediyesi.

Meriç C. (1970). Edebiyat ve Sosyoloji 1. *Hisar Dergisi*, 83 (Kasım): 8-10.

Meriç C. (1970). Edebiyat ve Sosyoloji 2. *Hisar Dergisi*, 84 (Aralık):13-14.

Okut F. & Yazıcı H. (2005). Türk Yazar Sosyolojisinden Bir Kesit. *Sosyal Siyaset Konferansları* (Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı), (49): 887-898.

Sever M. (1993). *Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi.* İstanbul: Yön Yayıncılık.

Soykan Ö. N. (2009). *Edebiyat Sosyolojisi: Kuram ve Uygulama.* İstanbul: Dönence Yayınları.

Stacey J. & Thorne B. (1998). The Missing Feminist Revolution in Sociology. İçinde Myers K. A., Anderson C. D., Risman B. J. (Edt.), *Feminist Foundations: Toward Transforming Sociology*. Thousand Oaks, California: Sage Publications: 219-39.

Stimpson C. R. (1988). *Where the Meanings Are: Feminism and Cultural Space.* NewYork: Routledge.

Tağızade-Karaca N. (2006). *Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*. Ankara: Vadi Yayınları.

Tamsöz B. (1994). *Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2001). Çakıroğlu E. (Yay. yön.), Yalçın M. (Ed.). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Tok G. (1995) Türkiye'deki Yazarlar Üstüne Sosyolojik Bir İnceleme 1. *İzlek*, 23-24 (Ağustos-Eylül): 10-15.

Tural S. K. (2003) *Zamanın Elinden Tutmak*. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

Uçarol T. (2001) Kadın Edebiyatçılarımız Günlüğü. *Dil Dergisi*, 101 (Mart): 15-38.

Uçarol T. (2001) Şairler ve Yazarlar Sözlüğü'nde Kadın Şair ve Yazarlarımız. *Dil Dergisi*, 101 (Mart): 7-14.

Uraz M. (1940) *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*. İstanbul: Tefeyyüz Kitapevi.

Yavuz H. (2003) Bilkent Üniversitesi'nin Düzenlediği Şair Kadınlar Buluşması Üzerine. *Zaman*, (19 Mart 2003): 17.

Yurdabak H. (2006) *Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri*. Ankara: Yücel Ofset Ltd. Şti.